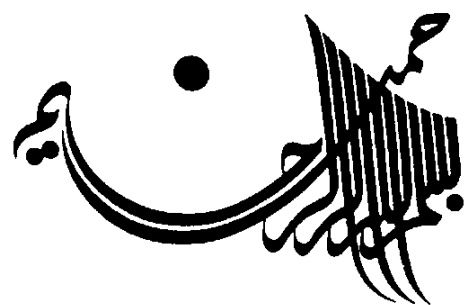

پیدای پنهان

سیر کوتاه در زندگی و آثار ولی حق و حجت بالغه علی:
حضرت آیت الله مکی نام (مد ظله العالی)

تهیه و تنظیم: صبح فردا

پیدای پنهان

♦ انتشارات صبح فردا

سرشناسه: نکونام، محمدرضا، ۱۳۲۷ -
عنوان و نام پدیدآور: پیدای پنهان: سیری کوتاه در زندگی
و آثار آیت‌الله نکونام / تهیه و تنظیم صبح فردا.
مشخصات نشر: اسلام‌شهر: انتشارات صبح فردا، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری: ۹۶ ص.
شابک: ۴ - ۲۹ - ۷۳۴۷ - ۶۰۰ - ۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا
موضوع: نکونام، محمدرضا، ۱۳۲۷ -
موضوع: مجتهدان و علما -- ایران -- سرگذشت‌نامه
شناسه افزوده: انتشارات صبح فردا
رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۳ پ ۹ ن ۸ / ۳ / ۵۵ BP
رده‌بندی دیویی: ۹۹۶ / ۲۹۷
شماره‌ی کتاب‌شناسی ملی: ۳۵۰۴۵۵۸

پیدای پنهان

تهیه و تنظیم: انتشارات صبح فردا
ناشر: صبح فردا
نوبت چاپ: اول تاریخ چاپ: ۱۳۹۳
شمارگان: ۳۰۰۰ قیمت: ۵۵۰۰ ریال
مرکز پخش: قم - بلوار امین - کوچه‌ی ۲۴
فرعی اول سمت چپ - پلاک ۷۶
تلفن مرکز پخش: ۰۲۵۳۲۹۰۱۵۷۸
www.nekoonam.com
www.nekounam.ir
ISBN: 978 - 600 - 7347 - 29 - 4

حق چاپ برای مؤلف محفوظ است

فهرست مطالب

پیش‌گفتار.....	۷
فصل یکم: کودکی و نوجوانی.....	۱۳
فصل دوم: سیر و سلوک معنوی.....	۱۷
فصل سوم: تحصیلات و اساتید حوزوی.....	۲۱
فصل چهارم: تدریس در حوزه‌ی علمی قم و تربیت شاگرد.....	۲۹
فصل پنجم: فعالیت‌های تبلیغی مبارزات و خاطرات انقلاب.....	۳۳
فصل ششم: تألیفات و دانش نوشته‌های علمی.....	۳۷
خداشناسی.....	۴۷
اهل بیت (علیهم‌السلام).....	۴۹
قرآن پژوهی.....	۵۳
فقه و احکام.....	۵۷
اصول.....	۶۳
معرفت دینی.....	۶۴
فلسفه و حکمت.....	۶۹

عرفان پژوهی و اخلاق.....	۷۰
علوم سیاسی و حقوق.....	۷۵
جامعه و اقتصاد.....	۸۰
زن و زندگی.....	۸۴
حوزه های علمی و تبلیغ دینی.....	۸۷
خاطرات و زندگی خودنوشت.....	۹۰
ادبیات، شعر و موسیقی.....	۹۱

* * *

پیش گفتار

پدیده های هستی، ظهور عشق حضرت حق اند و ولایت، ریزی از آن به شمار می رود که تمامی عوالم تا به ناسوت را در بر دارد. این عشق است که با «فراق»، «هجران»، «درد»، «غم»، «سوز»، «ساز»، «آه»، «غربت»، «بی کسی»، «تنهایی» و «خون دل» همدم است و عاشقانی را به نام اولیای حق، به پهنه ی ناسوت، آشکاری می دهد که از سر عشق، به دستگیری خلاق می پردازند. آنان که کمال دارند و جامعیت، آثار فراوان علمی را رقم می زنند و ایتام آل نبی ﷺ را در عصر غیبت، از کوثر معرفت سرشار و موهوبی خود سیراب می سازند. این اولیای محبوبی، عمود حوزه های علمی شیعی در عرفان، فلسفه، فقه، اصول و دانش های اسلامی و انسانی و حتی علوم تجربی می گردند و کالبد فرتوت و خسته ی دین مداری و علم صحیح را در هر عصری، روحی دوباره می دهند.

آنان با آن که در «سِرِّ لا» و «لا تعین» سیری ازلی و ابدی دارند، به سبب انس به حضرت حق و تمامی پدیده ها، با دم همت خود، پدران

از تمامی مردمان دستگیری دارند و عجب است که شهره‌ی غربت خویش‌اند. غم یار همواره با رؤیت پربلای آن صاحبان قدرت، در کتمان‌ی پر پوشیده است. دلِ لاله‌گون و پر چشم آنان، برای هر کسی هم دلبری دارد، هم گوش است و هم شاهد محبوب است. این یادگاران حق در ناسوت، رازهای ناگفته از مقام ولایت، به امانت دارند. لبی گرم از خُم خانه‌ی پر لطف ذات حق تعالی و دلی مست از آن دارند. دیدار آنان، هم خرمی بهار را با خود دارد و هم غروب غم‌انگیز خزان را. این سفیران حق، موج موج صفا در دل دارند و دریا دریا فنا و وادی وادی بقا. انس با آنان، موهبتی الهی و الفت با ایشان، مغتنم و بقای به آنان، راه سعادت است. جمعیتی دارند که مؤمن و کافر را به میهمانی فرا می‌خواند؛ میهمانانی که با یک شهود، پروانه‌ی آن شمع جمع می‌گردند. آنان سماعی ازلی دارند و چشمی که جز لوده‌ی هرجایی نمی‌شناسد؛ از این رو، بر نغمه‌ی کلام او گوش سِر داده‌اند. وقار از آنان رنگِ معنا گرفته است و مدار انحصاری ایشان وفاست. احسانی دارند عام و در جوانمردی، گوی سبقت را ربوده‌اند. محو روی پری‌چهره‌ای پُر چهره هستند. رجس طمع، از آنان دور است و اهل بیت پاک و راستی‌اند. شادی جز در چهره‌ی آنان نیست؛ چرا که طراوت را از شمیم گلستان حق دارند.

اگر خامه‌ی صفا بخش خویش را به دست گیرند، فصاحت و بلاغت از نگاشته‌ی آنان اصول می‌گیرد و جز بیت بیتِ غزل حق را

نمی‌سرایند. توحید «هو الله» خانه‌ی آنان است. وصولی مات دارند به شطرنج مقام بی اسم و رسمی که کیش آن، با مهره‌ی عشق است. آنان معشوقی دارند که عاشق‌کشی، رسم هر شأن اوست: ﴿كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ﴾^(۱). ایشان سالار قافله‌ی قصه‌های پر غصه و ساربان سیره‌های پر محنت ولایت هستند؛ مهتاب پرضیایی از حقیقت آفتاب احمدی بر آسمان بوستان پدیده‌های هستی‌اند که بینندگان را از نور نقره‌فام حضرت دوست، روشنا و سرمست می‌سازند. سجاده‌ی ایشان، به اشک فرشتگان عطر می‌دهد که دل چاک چاک آنان را از ترنم گلگشت معشوق، به طواف زیارت می‌روند. تار و پود آنان، سلام است و کسی که دست در دست آنان می‌نهد، بر گونه‌ی قلب خویش گرمای دست حق را حس می‌نماید. رفق آنان از مهر حق است. هم نیاز دارند و هم ناز. غنج و دلال آنان برای حق است و معراج آنان بر شدنی بی‌شماره است. دست‌های آنان زلف پریشان حق را آشفته‌تر می‌خواهد؛ چرا که توانی دارند که بر خیال آنان ترسی نمی‌نشیند. شگرفی حکایت آنان را گوش شنوا، و عزیزِ وجودشان را خامه‌ای نویسا نیست. دل آنان برای هر کسی آسمانی یک‌رنگ است؛ چرا که باران رحمت آنان، نو به نو و دمامد است. هاتقان غیبی و سروشان معنوی، از آنان پیام می‌گیرند. ایشان کشتی هدایتی هستند که سواره‌ی نشسته‌ی آنان، به حرکت ایشان سیری پرسرعت دارد و ضمیر خود را ناخودآگاه در بارگاه قرب

می‌یابد. از ولای آنان، همت و از ارادت آنان، قدرت می‌گیرد. سکوتی حیرت‌زا و ظهوری سنگین دارند. محبت از آنان هودج مهر و حُدی لطف یافته است. آغوش آنان التیام هر دردی است. ایثار آنان هویدایی و منششان غوغایی است. زرین همای حکمت از آنان بلندایافته و عنقای تفسیر، در صید سخن‌سرایی آنان اسیر، و نسیم معرفت از عرفان آنان پرطراوت، و کاشت مزرع فقه، با داشت آنان، برداشت می‌دهد. زمزم دانش آنان هر جوینده‌ای را اسماعیل می‌یابد. مصباح هر انس قریبی، در شرح آنان است که شعله می‌گیرد. سیر آنان، مشاهده‌ی آسمانیان است و ذکر آنان، رمزی پنهان و ضمیر غایی بدون غیبت است. اکسیر اشتقاق آنان، مس هر واژه‌ای را طلا می‌سازد. کوچی‌های آنان حکایت دوباره‌ای از کوچه‌های مدینه، و کاشانه‌ای که دارند، آمد و شد خرمافروشان را در زمانه‌ی حضور معصوم علیه السلام یادآور است.

الگوی آزاداندیشی و حریت فکری، آنان هستند. ناگفته‌هایی از آن سوی گذشته‌ها دارند. گذرگاه سیاست، پلی دارد که از خاطره‌ی آنان می‌گذرد. فردوس نتیجه، در بند آنان است و قیامت از آنان ولوله می‌گیرد و شفاعت، ارزانی رفیقان می‌دارد. سوسن و یاس، از نکویی آنان شکوفاست. یارانی دار به دوش در پی دارند که بلا از روی پردرد آنان شرمسار است و جراحاتِ الم، بر دوش آنان عَلم عاشقی برپا نموده است؛ یارانی واله، که حیران او هستند و هیبت او را دارند. همراهی دایمی یارانی زلیخاخو با نگین یوسف‌رخ آنان زیباست. «طور»

دهشت، طریق «سینای» سلوک آنان است و شهر قشنگ جبروت را در جمال زیبای ناسوت دارند؛ شهری که مرکز آن، کربلاست و عاشورای پر شمشیر آن، دین را محمدی، مستقیم و بی‌پیرایه می‌سازد. سردی زمستان، صبوری بهار را از آنان می‌خواهد.

مروارید عظمت، شیفته‌ی آنان است و زیور هدایت، رقص از زبور معرفت آنان دارد. سادگی را با ایستادگی دارند. خیمه‌ی دیانت بر عمود آنان عماد دارد. برف ناراستی، در آفتاب تموز آنان مجال برای نشستن ندارد. خواهان را سبو سبو تسبیح سبوحی به تدبیر عدالت می‌دهند. شب تار آسمانی، مینایی برای آنان است، که از آن، آرامشی مینویی را از بلندای عشقی بدون مرز می‌یابند.

صه‌بای سرخ صلوات، امنیت خاطر خواننده را باد.

فصل یکم:

کودکی و نوجوانی

حضرت آیت الله العظمی محمد رضا نکونام (مد ظله العالی) در بیستم دی ماه سال ۱۳۲۷ هـ ش در گلپایگان به دنیا آمد.

پدر بزرگوار ایشان، محمد باقر و مادر ایشان، بانو سکینه با شهرت «سروی» می باشد. «نکونام» و «سروی» از فامیل های شناخته شده در گلپایگان اند. پدر ایشان، دارای کشتش های ملکوتی و حالت های معنوی بالایی بودند.

آیت الله نکونام (مد ظله العالی) در نونهالی، بیش ترین تأثیر پذیری را از اندیشه، باور و مشی بلند پدر داشتند و ایشان را چون پیامبر معنوی خود می دیدند و به پدر عشق و ارادت فراوانی داشتند؛ همان طور که عاطفه، شور و احساس، همراه همیشگی و از ویژگی های بارز ایشان می باشد.

پدر عقلا نیت، نبوغ، درایت، شهامت و شجاعت بسیاری داشتند و

آزادمنشی و استواری ایشان چشم‌گیر بوده و فرزندان خود را با چشم و دلی سیر پرورش می‌دادند. تعامل نیکوی ایشان، مهارتشان در گزینش بهترین کلمات و نیز انتخاب مناسب‌ترین برخوردها با هر کس، چنان بود که هر فردی را در نگاه اول، به خود جذب می‌کرد. وی برخوردی عاشقانه با خانواده داشت و صفای باطن در او موج می‌زد. پدر اهل محبت، ایثار و گذشت و بسیار عاطفی بود؛ پدری که به واقعیت‌ها بسیار اهتمام داشت و محمد خود را از سه سالگی به نماز خواندن و روزه گرفتن تشویق می‌کرد. او بسیار منطقی و دقیق بود و به اولیای معصومین و ائمه‌ی هدی علیهم‌السلام دل بسته بود و هر ماه در خانه‌ی خود مجلس روضه داشت. وی در سال ۱۳۳۸ در چهل و پنج سالگی به واسطه‌ی بیماری، رحلت نمود؛ در حالی که محمدرضا یازده سال بیش نداشت.

مادر ایشان از کودکی تانود و پنج سالگی همواره در شب و روز به عبادت اشتغال داشتند و جانماز، قرآن کریم و مفاتیح هیچ گاه از ایشان جدا نبود. وی بانویی بود که همواره با رحمت و مهربانی با همه رفتار می‌نمود.

خانواده‌ی نکونام بیست روز پس از تولد محمدرضا، به تهران آمدند و در سرچشمه‌ی تهران اقامت نمودند و سپس از آن‌جا به شهرری و در جوار حضرت عبدالعظیم علیه‌السلام سکنا گزیدند. معظم‌له دارای هوش بسیار سرشاری می‌باشند. ایشان تحت آموزش معلمان معنوی و ناسوتی و اساتید بسیار برجسته‌ای در جهات

متفاوت، به‌ویژه عرفان، بوده‌اند؛ بزرگانی که بیش‌تر آنان در تهران می‌زیستند و سرآمد عالمان ایران‌زمین بودند و حتی نمونه‌ی آنان در حوزه‌ی قم - که آن روزها با علوم عقلی میانه‌ای خوش نداشت - دیده نمی‌شد. آنان اساتید چیره‌دستی بودند که با دیدگاهی عقلی یا رویکردی شهودی و یا با هر دو، به مسایل می‌نگریستند. چگونگی این ماجرا و شرح حال آنان در کتاب «حضور حاضر و غایب» آمده است.

فصل دوم:

سیر و سلوک معنوی

اولین مدرسه‌ی ایشان، مکتب‌خانه‌ی بانویی مؤمن به نام «گلین خانم» بود که قرآن کریم را آموزش می‌داد و تخلق به اخلاق شایسته را در جان شاگردان می‌ریخت. مهربانی، ترنم اخلاق و پاکی و تهجد ایشان با گیسوانی سفید، چهره‌ی بانویی معنوی را به ذهن می‌آورد. مهم‌ترین دانشگاه معنوی ایشان، گورستانی بزرگ بود که به فاصله‌ای اندک، در نزدیکی محل سکونت ایشان قرار داشت و محل آموزش معنوی معظم‌له زیر نظر دو استاد بسیار بزرگ، غیرعادی و بی‌نظیر آن روز، و مرکز ریزش خیرات و کمالات ربوبی بر این نونهال بود و سیر و سلوک معنوی و ناسوتی معظم‌له از آن‌جا شروع شد.

قبرستان امامزاده سه دختران شهرری، مأوای بزرگ‌ترین استاد معنوی آن زمان در راه‌یابی به عوالم معنوی بود و بزرگان مطرح در آن دوره، به این دو استاد بزرگ نمی‌رسیدند. یکی از آنان مردی غیرعادی و دیگری سیده‌ی طاهره‌ای بود که زهره‌ای زهرایی در عصر حاضر و

بزرگ مربی امور معنوی ایشان بودند. جناب استاد، خیرات بسیاری از این زن و شوهر بردند. آن دو به طور کامل با هم همراه بودند و هر دو در نهایت کتمان زندگی می کردند و از مقامات و معارفی که داشتند، هیچ سخن نمی گفتند و در پرده پوشی نظیر نداشتند. فتح عوالم، از تیررس آنان دور نبود و به راحتی سیر در عوالم داشتند و سر تا پا، قدرت، اقتدار و رؤیت بودند. آنان سلطان آن منطقه و حاکم موجودات آن نواحی - اعم از انس و جن - شناخته می شدند و کسی از آنان تخطی نداشت. باید توجه داشت، «سلطنت» از اصطلاحات خاص در این زمینه است و باید همان معنای اصطلاحی آن را در نظر گرفت.

آیت الله نکنونام (حفظه الله تعالی) به مرور زمان، تحت تعلیم اساتید دیگری در این رابطه قرار گرفتند و با امداد الهی و تلاش و پی گیری شبانه روزی، در جوانی از عالم و آدم فارغ گردیدند و همواره هم نشین حق بودند و مغیبات و زمینه های غیر متعارف و ناشناخته برای غالب آدمیان و اهل علم را با خود داشتند. ایشان با تاریکی و کتمان پرورش یافتند؛ به گونه ای که برجستگان معرفت و علوم عقلی و نوابغ پیچیده و پنهان، با منزلت و موقعیت ایشان و آنچه در آن گورستان نصیب معظم له گردیده بود، فاصله ی فراوان داشتند. اصل اولی زندگی معظم له کتمان خیرات موهوبی و دهشی است که نصیب ایشان شده است و این اصل را از همان ابتدا - که چیزهایی می گفتند و کسی باور نمی کرد - آموختند. آن جناب تا به حال، تنها اندکی از شب های عمر را، آن هم به صورت ناپیوسته، خوابیده و بقیه ی آن را بیدار بوده اند و گاه می شد که

تا مدتی طولانی به هیچ وجه خوابی نداشتند؛ به گونه ای که منکر ضرورت اصل خواب شده بودند و در نهایت، تنها به اندکی از آن بسنده می نمودند. در طفولیت، با آن که از داشته های فراوان معنوی سرشار می شدند، چیزی به نام بازی و تفریح نمی شناختند؛ بلکه همواره حرکتی آگاهانه داشتند؛ به طوری که مصداق شعر زیر بودند:

«تا موج حادثات چه بازی کند، که ما

با زورقی شکسته به دریا نشسته ایم»

فصل سوم:

تحصیلات و اساتید حوزوی

آیت الله نکنونام تحصیلات نظام آموزش و پرورش وقت را در دبستان صدوق و نیز دبیرستان هدایت در خیابان شهرری طی نمودند و در همین زمان، شعر، عروض و موسیقی را در نزد استادان بنام آن زمان فرا گرفتند. تحصیلات حوزوی خود را در تهران تا سطح خارج فقه و اصول داشتند و سپس به قم آمدند.

در میان اعظم و بزرگانی که به آنها بسیار وابسته بوده و از آنان بهره برده‌اند، باید از حضرت امام خمینی علیه السلام نام برد که از همان نوجوانی، ایشان را صاحب دلی بنام و عارفی محبوبی می دانسته‌اند. محبوبان، کسانی هستند که از بالا به پایین می آیند و ذکر آنان از ابتدا «اللهم عَرِّفني نفسك، فَإِنَّكَ إِن لم تَعَرِّفني نفسك لم أَعْرِف نَبِيَّكَ»^(۱) است. آنان همراه اهل ولایت و رؤیت نبی اکرم صلی الله علیه و آله و سلم و ائمه معصومین علیهم السلام خداوند را دیده‌اند؛ کسانی که حال و هوای متفاوتی دارند و موقعیت‌ها

۱. اصول کافی، ج ۱، ص ۳۳۷.

و ارتباطات آنان با مخلوقات و موجودات، به صورت خاص است. علم آنان لدنی است و در روایات با تعبیر «مبشرات» و «متوسمان» از ایشان یاد می‌شود. معظم‌له ویژگی‌های آنان را در کتاب «محبوبان و محبان» آورده‌اند. کریمه‌ی ﴿وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ﴾^۱ از محبوبان می‌گوید. مدرسه‌ی محبوبان، از آن پروردگار است و دانش‌آموختگان آن، در مدرسه‌ی ناسوت، همیشه شاگرد اول هستند.

حضرت علی علیه السلام از سرآمد محبوبان، بلکه برتر از آنان است که می‌فرماید: «إِنِّي بطرق السماء أعرف من طرق الأرض»^(۱). ایشان اگر با عالمیان ماورایی سخن گویند، می‌فرمایند: «إِنِّي بطرق الأرض أعرف من طرق السماء». محبوبان به فراز و فرود هر عالمی آگاه هستند و چیزی از دید و رؤیت آنان پنهان نیست.

آیت الله العظمی نکونام (مد ظله العالی) هم‌چنین محضر عالمان بزرگ و کم‌نظیری چون مرحوم شعرانی، مرحوم الهی قمشه‌ای، مرحوم سید ابوالحسن رفیعی قزوینی، جناب آقا شیخ محمدتقی بروجردی، آقای باسطی بزرگ و علامه طباطبایی را درک کردند.

نخستین تخصص ایشان بعد از توحید و معرفت حق، قرآن کریم است و برای هیچ کتابی - حتی کتاب‌های ابن‌سینا و ملاصدرا در فلسفه، ابن‌عربی و قونوی در عرفان و جواهر و مکاسب در فقه، که تمامی آن را تدریس کرده‌اند - هم‌چون قرآن کریم وقت نگذاشته‌اند و در میان

۱. بقره / ۳۱.

۱. بحار الانوار، ج ۳۴، ص ۲۵۹.

کتاب‌ها تنها به قرآن کریم انس دارند و برای تحصیل، تدریس، تحقیق و زندگی و سیر و سلوک، کتابی را در حد قرآن کریم نمی‌بینند. در طول زندگی و حتی در کودکی، شاگرد قرآن کریم و جلیس آن بی‌کران بوده‌اند و از آن، تأثیر پذیرفته‌اند و کتاب‌های دوران تحصیل و حتی تدریس، نمودی برای ایشان نداشته است و تنها یاور یک دانه و دردانه و مونس و انیس ایشان، از آن لحظه تا به امروز، قرآن کریم است.

معظم‌له در کودکی هم در مدرسه فعال بودند و هم شب‌ها به قبرستان می‌رفتند و با اساتید معنوی خویش بودند. در نوجوانی استاد کم‌نظیر تجوید بودند و آن را تدریس می‌کردند و شاگردان بسیاری داشتند. هم‌چنین ایشان در قرائت و تجوید کم‌نظیر بودند؛ چرا که موسیقی و فلسفه را می‌دانستند و از این دو دانش، در قرائت و تجوید استفاده می‌کردند. ایشان در تندخوانی نیز مهارت خاصی دارند؛ به‌گونه‌ای که در هر یازده ساعت می‌توانند یک ختم قرآن کریم داشته باشند.

از همین زمان، به کلیسا می‌رفتند تا مسیحیت و کتاب مقدس آنان را به اذن استاد معنوی خویش بیاموزند و از زیور، صحف و انجیل بهره‌ی معنوی برند. در پایان نیز نامه‌ای بلند به اصحاب آن کلیسا نوشتند و اعلام نمودند در تمامی این سال‌ها به این نتیجه رسیدند که دینی جز اسلام و مذهبی جز شیعه‌ی اثنا عشری حق نیست و مسیحیت با مشکلات ریشه‌ای درگیر است.

بین سال‌های ۵۳ تا ۵۵ برخی از افراد برجسته که بتکده‌ای

خصوصی داشتند و به مدرنیته و فلسفه‌ی غرب تمایل داشتند، به ایشان مراجعه می‌کردند. این بتکده در آن زمان ارزش بسیار داشت. آن‌ها برای بت‌های خود گریه می‌کردند و در این بتکده به عبادت بت‌ها مشغول می‌شدند. این بت‌ها در هند، چین و نیز آلمان، انگلستان و آمریکا ساخته شده بود. در نهایت نیز این بت‌ها به کشورهای خارجی برده شد و امروزه جزو آثار باستانی می‌باشد. معظم‌له با آموزش و تربیت ویژه‌ی خود آنان را از آن بت‌ها بی‌نیاز و به خداوند یکتا مرتبط ساختند.

ایشان هم‌چنین برخی اساتید بزرگ عرفان را می‌دیدند. برای آموزش‌های جامع و بهره‌بردن از بهترین اساتید، باید از دبیرستان شهرری تا شمیران را در هر روز بیمایند. در چهارراه گلوبندک نیز کتاب‌خانه‌ی بزرگی بود که کتاب‌های مورد نیاز را از آن به امانت می‌گرفتند.

توحید مفضل را در ابتدای نوجوانی درس گرفتند؛ توحیدی که حوزه‌ی امروز، استادی برای آن ندارد؛ در حالی که باید جزو متون درسی تخصصی قرار گیرد و تعلیم آن به اساتید مجرب نیاز دارد تا آموزه‌های آن به فهم آید.

موسیقی را بیش از هشت سال نزد استاد گلچین آموختند و آن را در جوانی به اهل علم و طلاب شایسته آموزش می‌دادند.

درس‌های رتبه‌ی مقدمات حوزه را نزد اساتیدی برجسته شروع کردند و آن را به سرعت نزد ایشان به پایان رساندند. محضر مرحوم آقا

شیخ محمدتقی ادیب نیشابوری - معروف به ادیب - در مشهد نیز «مقامات حریری» و «معلقات سبعة» را به صورت خصوصی درس می‌گرفتند.

اساتید مشهور ایشان در تهران، مرحوم آقای شعرانی، آقا میرزا مهدی الهی، سید احمد خوانساری، آقا سید ابوالحسن رفیعی و آقای بروجردی در شهرری بودند که از رجال برجسته‌ی عصر به شمار می‌رفتند.

آقا سید ابوالحسن رفیعی از اساتید حضرت امام علیه السلام بوده‌اند و آیت‌الله نکونام کم‌سن‌ترین شاگرد ایشان به شمار می‌رفتند و فلسفه، اخلاق و فقه را از ایشان فرا گرفته‌اند. آقا سید احمد خوانساری، خارج فقه می‌گفت و نوع زندگی و منش عملی ایشان درس اخلاق مجسمی بود. مرحوم آقای شعرانی حکیم، فیلسوف، منجم و ریاضی‌دانی توانا و ارسطویی غریب در این کشور و عقل کل بودند که برای معظم‌له «اسفار» را با رویکردی عقلی می‌گفتند. مرحوم آقای الهی که ملکوت، صفا و عشق بسیاری داشتند، «منظومه» را تدریس می‌کرد. آیت‌الله نکونام تنها با از دنیا رفتن اساتید خود از آنان جدا می‌شد و تا زنده بودند، هیچ یک را رها نمی‌کردند؛ هرچند، گاه می‌شد که به درس‌های آنان احساس نیاز نمی‌کردند.

در تهران، «مکاسب» را از مرحوم حاج شیخ محمدتقی بروجردی آموختند؛ نابغه و فیلسوفی که چون ارسطو بود و معظم‌له با ایشان مثل فرزند و پدر شده بودند. وی متخلق به کمال و فضل بوده و چنان

توانمند بودند که به کتاب، دفتر و قلم نیاز نداشتند. مرحوم آقای بروجردی، کسی بود که اگر فردی نزد ایشان درس می‌خواند، به واقع می‌رسید. ایشان نه تنها در فقه، بلکه در حکمت و فلسفه نیز بسیار توانمند بودند.

افزون بر این، محضر مرحوم آقا شیخ محمدباقر کمره‌ای را نیز درک کردند. میرزا محمدباقر کمره‌ای، مردی به تمام معنا جامع بود و باید او را در اندازه‌ی امثال شیخ بهایی دانست؛ بلکه به مراتب از چنین عالمانی نیز قوی‌تر بود.

عارف دیگری که توفیق شناخت او را داشتند، کسی بود که در خیابان جمشید تهران منزل داشت. این خیابان، در زمان طاغوت از مراکز عمده‌ی فساد بود. وی در این محل منزل گرفته بود تا از آزار و اذیت عالمان ظاهرگرا - که از آنان دلی پر درد داشت - در امان باشد. ایشان عالمی بسیار بزرگوار و عارفی چکیده بودند که وقتی دهان باز می‌کردند، دُرّ بیرون می‌ریخت؛ ولی چنین عالمی از ترس خشونت و توحش ظاهرگرایان، به چنین مکان غریبی و در میان چنان افرادی گرفتار شده بود. وی نسبت به مردم محیط خود نظر استرحامی داشت و روان‌شناسی آنان را به خوبی می‌دانست و می‌توانست ایشان را درمان کند و در واقع نجات‌دهنده و هدایت‌گر کسانی بود که در پی منجی بودند. وی به مسایل روانی و اجتماعی احاطه‌ی تمامی داشت.

در تهران، محضر عالم عارف و بسیار وارسته و بزرگوار، مرحوم آقای میرشریفی را نیز درک کردند. وی از اوتاد زمان بود و چنان در

معنویت و قداست قدرت داشت که حتی یهودیان و نصارا نیز ایشان را مأمن خود می‌دانستند و هرگاه پزشکان، آنان را جواب می‌کردند، شفای خود را از این مرد می‌خواستند. وی عالمی بود بدون ادعا، آرام و نرم، اما پرماجرا که هزینه‌ی خانوارهای فقیر بسیاری را تأمین می‌کرد.

هم‌چنین در همدان محضر مرحوم آخوند ملا علی همدانی - مشهور به ملا علی معصومی - را نیز درک نمودند و با ایشان انسی مغتنم داشتند.

اما در قم، از همان ابتدای ورود، در فیضیه درس می‌گفتند و برای همه انگشت‌نما و غیر عادی بودند. در قم همه جا می‌رفتند و هر جا که نشان کسی را می‌دادند یا ادّعایی داشت، می‌دیدند حتی درویش‌ها، جادوگرها، رمال‌ها و کسانی که ذکر می‌دادند را تست می‌کردند تا ببینند چه دارند. در این میان، تنها نسبت به چند نفر احساس وابستگی پیدا کردند و در درس‌های مرحوم آقا مرتضی حایری به مدت بیش از شانزده سال، مرحوم آمیرزا هاشم آملی، علّامه طباطبایی، حضرت آیت‌الله اراکی به مدت نه سال و آیت‌الله گلپایگانی حضور یافتند و انیس و همراه ایشان بودند و از نَفَس‌های آنان بهره می‌بردند و به آنان انس، مهر و محبت داشتند. با عارف بزرگ، مرحوم مصطفوی (پدر) نیز در ارتباط بودند. وی در آن زمان‌ها منظومه درس می‌داد و غریب از دنیا رفت.

در میان اساتید قم، بیش‌ترین تأثیر را از مرحوم آقا مرتضی حایری پذیرفتند؛ چرا که ایشان متخلق، باغیرت، اهل عمل، مردمی، باصفا و به

تمام معنا عالم بود. آیت الله نکونام مدت شانزده سال ملازم ایشان بود و کسی را زیر آسمان قم در حد ایشان دارای کمال، پاکی و شایستگی ندیدند.

ایشان به اعتبار مرحوم آقای الهی و آقای شعرانی خدمت علامه طباطبایی نیز بودند؛ چرا که ایشان با آن دو بزرگوار به خصوص آقای الهی انس و الفت فراوان داشت و آقای الهی سفارش ایشان را داشت. آیت الله نکونام به علامه طباطبایی انس بسیار داشت و گاه با هم به وادی السلام یا بیرون از قم می رفتند.

فصل چهارم:

تدریس در حوزه‌ی علمی قم و تربیت شاگرد

آیت الله العظمی نکونام (مد ظله العالی) بیش از چهل سال است که در حوزه‌ی مقدس قم درس می گویند. ایشان هنگام ورود به قم، اولین کاری که انجام دادند، این بود که چندین درس می گفتند. پرباری این درس ها، سبب شده بود طلاب فیضیه به ایشان توجه کنند و انگشت اشاره به سوی ایشان بگیرند و بگویند: «این جوان است که از تهران آمده و درس می گوید.» در آن زمان، شمار طلاب معممی که به درس معظم له می آمدند، فراوان بود. بعد از آن بود که ایشان نزد مرحوم آیت الله گلپایگانی - که فردی متخلق، متقی و فقیه بود و معظم له به ایشان ارادت بسیاری داشت - در شب نیمه‌ی شعبان، به لباس مقدس روحانیت ملبس شدند.

ایشان برخی از روزها تا چهارده درس را تدریس می نمودند که نخستین درس خود را پیش از اذان صبح شروع می کردند. مطول،

مقامات حریری و تعلقات سبعة را - که در محضر مرحوم ادیب نیشابوری خوانده بودند - در قم تدریس کردند. ایشان جز در درس‌های عمومی، هر کسی را به شاگردی نمی‌پذیرفتند و هر که را قبول می‌کردند، به تمام معنا بوده است. البته هر شاگردی استعدادی دارد و یکی را در فقه، یکی را در اصول و دیگری را در فلسفه، عرفان یا امور معنوی می‌پذیرفته‌اند و البته کم‌تر شده است کسی در همه‌ی این دانش‌ها با معظم‌له همراه شود. تمامی دروس حوزوی، از مقدمات تا خارج فقه و اصول را در این مدت تدریس نموده‌اند. هم‌اکنون در هفت روز هفته - حتی جمعه‌ها - سه درس دارند: یکی تفسیر که از ساعت ۴ تا ده در مدرس حضرت امام علیه السلام برگزار می‌شود؛ خارج فقه که در مدرس زیر ساعت و سومی نیز خارج فلسفه که در مدرس ساحلی مدرسه‌ی فیضیه برگزار می‌شود.

تدریس دانش استخاره با قرآن کریم با تبیین اصول و قواعد آن و تطبیق این قواعد بر تمامی آیات قرآن کریم به پایان رسیده است. کتابی را که چندین بار درس داده‌اند «شرح منظومه» است. یک دوره کامل نیز «اسفار» و دو دوره «فصوص الحکم» جناب محی‌الدین را گفته‌اند که دوره‌ای از آن، هشت سال و دوره‌ی دیگر، دوازده سال طول کشیده است. دوره‌ی خارج اصول ایشان نیز به مدت هشت سال به انجام رسیده است. فلسفه‌ی اخلاق و شناخت فرشته و جن، دانش ذکر، دانش سلوک معنوی، دانش اشتقاق و بسیاری از مباحث دیگر را

نیز تدریس نموده‌اند. هم‌چنین تدریس «مصباح الانس» که درسی بسیار سنگین و عرفان در سطح عالی است و نیز تدریس عرفان عملی و «شرح منازل السائرین» را به پایان رسانده‌اند تا با نقد و بازاندیشی آن‌ها، فرهنگ شیعه را در دانش عرفان نظری و عملی کامل کنند.

سه درس نیز در روزهای پنج شنبه و جمعه دارند: ساعت نه تا ده، بحث «اسماء الحسنی» است که چندین سال است که گفته می‌شود. در این درس از ادبیات، ماده‌شناسی، شناخت محتوای اسما و برخی از آثار و امور معنوی آن بحث می‌شود.

ساعت ده تا یازده، «طب و روان‌شناسی»، و ساعت یازده تا دوازده نیز «عرفان محبوبان» را تدریس می‌فرمایند.

فصل پنجم:

فعالیت‌های تبلیغی، مبارزات و خاطرات انقلاب

حضرت آیت‌الله نکونام (مد ظله العالی) از سال چهل و یک به قیام مردمی حضرت امام خمینی علیه السلام پیوست. در راستای اندیشه و نیز الگوی زمانه، حضرت امام علیه السلام برای ایشان حکم پدر را داشت و وی به ایشان - به‌خاطر صفای باطنی که داشتند - عشق می‌ورزیدند. ایشان با آقای پسندیده و نیز به‌ویژه با دیگر برادر حضرت امام علیه السلام، آقای هندی که در تهران بودند، ارتباط داشتند و فعالیت‌های خویش را از طریق آن دو بزرگوار هماهنگ می‌نمودند. فراهم کردن برخی از امکانات خاص و ویژه با ایشان بوده است.

ایشان در آن زمان در راستای مبارزات انقلابی سفرهای تبلیغی فراوانی به شهرها و مناطق گوناگون داشته‌اند. از آن‌جا که ایشان روان‌شناسی و جامعه‌شناسی شهرهای ایران را خوب می‌دانستند، مردم هر منطقه - به‌ویژه در تجمعات مردمی بر علیه نظام ستم‌شاهی - از ایشان استقبال فراوانی داشته‌اند.

از همان زمان درباره‌ی مسایل انقلاب و الزامات و نیز چالش‌های پیش روی آن، نظریه‌پردازی می‌نمودند. ایشان بسیاری از دکترین‌هایی را که درباره‌ی مسایل کلان کشور مطرح و عملی می‌شود و مستند به شناخت دقیق نیست، قبول ندارند؛ چرا که هم شناخت طراحان آن نسبت به انقلاب را ضعیف می‌دانند و هم حضرت امام علیه السلام را آن‌گونه که باید نمی‌شناسند. بسیاری از صاحبان چنین دکترین‌هایی، در متن انقلاب نبوده‌اند و چکیده‌ی انقلاب نیستند؛ بلکه چسبیده به آن هستند. برخی از این طرح‌ها در کتاب «نظرگاه‌های سیاسی»، «انقلاب فرهنگی»، «انقلاب اسلامی؛ چالش‌ها و طرح‌ها»، «روش حضرات معصومین علیهم السلام و حرکت‌های انقلابی»، «چرایی و چگونگی انقلاب اسلامی»، «برگی از آسیب‌شناسی انقلاب اسلامی»، «انقلاب اسلامی و جمهوری مسلمانان»، «آزادی در بند»، «زنجیره‌ی برابری و سلسله‌ی ستم‌گری»، «گذرها و گریزهای جامعه»، «راهبردهای کلان نظام اسلامی»، «تدبیرهای سیاسی» و «اقتصاد سالم، اقتصاد بیمار» آورده‌اند و به مدت دو سال نیز «ولایت فقیه؛ مرزها و کاربردها» را در درس خارج فقه بیان کرده‌اند. اما از همه مهم‌تر کتاب «حقوق نوین» می‌باشد که ساختار نظام جمهوری اسلامی و نحوه‌ی کاربردی نمودن نظریه‌ی «ولایت فقیه» را به بحث می‌گذارد و تفسیری جدید و نو از «آزادی» ارائه می‌دهد. این کتاب، نظریه‌های رقیب را مورد ارزیابی و نقد قرار می‌دهد.

ایشان با مأموران ساواک، درگیری و گریزهای فراوان داشتند و

مورد تعقیب و بازداشت قرار گرفتند؛ اما ساواک هیچ‌گاه نمی‌توانست مدرک و سندی علیه ایشان بیابد؛ چرا که درس‌های فراوان ایشان پوششی برای مبارزات و فعالیت‌های انقلابی و تبلیغی علیه رژیم ستم‌شاهی بود؛ چرا که ساواک همواره ایشان را مشغول تدریس می‌دید؛ از این رو، راه برای انکار کلی و دورسازی خود از ماجرا، در پوشش درس و بحث فراوان، قابل باور بود.

فصل ششم:

تألیفات و دانش نوشته‌های علمی

حضرت آیت‌الله العظمی نکنونام (مد ظله العالی) نگارش را از نوجوانی شروع نموده‌اند. کتاب «اخباری و اصولی چه می‌گویند؟» در رد بر «اخباری‌گری» و داوری میان مکتب فکری آنان و اصولیان، نخستین نوشته‌ی ایشان است. از شش سالگی شعر می‌گفته‌اند و دیوان ایشان تاکنون دوازده جلد می‌باشد. تخلص ایشان در شعر «نکو» است.

۳۷

تاکنون ۳۰۰ عنوان کتاب از ایشان در ۳۴۴ جلد منتشر شده است. این کتاب‌ها در حوزه‌های مختلف دین‌پژوهی، اعم از فقه، اصول، تفسیر و قرآن‌شناخت، معرفت دینی و باورهای اعتقادی، به‌ویژه در باب ولایت و نورانیت حضرات معصومین علیهم‌السلام، عرفان، فلسفه، حقوق، جامعه‌شناسی، اقتصاد، تاریخ و سیره، سیاست، روان‌شناسی، علوم تربیتی، علوم معنوی و مغیبات، استخراج، تعبیر خواب، شعر، موسیقی، زنان، حوزه‌های علمی و تبلیغ دینی است.

برخی از برجسته‌ترین این آثار عبارت است از:

رساله‌ی «توضیح المسایل» در دو جلد، «تحریر التحریر» در سه جلد و «حقیقة الشریعة فی فقه العروة» در دو جلد، «بلندای فقه شیعه» در نه جلد و «مناسک حج» که تمامی نگارشی نو، چیدمانی تازه و بازخوانی نوینی از فقه و احکام اسلامی را به دو زبان فارسی و عربی ارائه می‌دهد.

کتاب «احکام پزشکی»، گسترده‌ترین کتاب فتوایی در موضوعات و مسایل نوپدید پزشکی است که راه را برای تحقیق‌های علمی و نیز درمان‌های ویژه برای پزشکان می‌گشاید.

این کتاب‌ها به گونه‌ای روان، گویا و شیو نگاشته شده است تا از هرگونه پیچیدگی به دور باشد. این رساله‌ها برخلاف نظریه‌ی رایج در لسان فقها و با تأکید بر این اندیشه‌ی فقهی که تشخیص موضوع خارجی حکم بر عهده‌ی فقیه است، نگارش یافته است؛ چرا که فقاقت و درک عمیق از دین، جز از طریق تماس با رخدادهای زمان و شناخت موضوع خارجی و دریافت پاسخ دین در هر مورد جزئی، به دست نمی‌آید و دور ماندن از فهم موضوعات، اسلام‌شناسی عزلت‌گزین را در پی می‌آورد.

این رساله‌ها، حکم صریح فتواست و عباراتی مانند: «بنا بر احوط»، «بنا بر احتیاط»، «محل تأمل است» یا «محل اشکال است» در آن استفاده نشده است. در برخی از مسایل نیز نوآوری به معنای دقت در کشف حکم دیده می‌شود. تنها نگاهی به این رساله‌ها، تفاوت آشکار و قوت و برتری آن را نسبت به رساله‌های موجود می‌نماید.

«فقه غنا و موسیقی» در هفت جلد، تفصیلی‌ترین کتاب فقهی در زمینه‌ی غنا و موسیقی است که تمامی آیات و روایت مربوط و نیز آرای فقیهان بزرگ عصر غیبت را به بازخوانی، نقد و تحقیق فقهی می‌گذارد. این کتاب در زمینه‌ی «صوت‌شناسی» گزاره‌هایی بدیع دارد.

«قمار» به بررسی تفصیلی شناخت موضوع قمار، گروگذاری، شرط‌بندی، بخت‌آزمایی، مسابقات و سرگرمی‌های مربوط می‌پردازد. «زن؛ مظلوم همیشه‌ی تاریخ» در چهار جلد. این کتاب تلاش دارد

الگویی موفق و مؤثر را از زن مسلمان و زندگی شایسته‌ی وی بر اساس فرهنگ شیعی پایه‌ریزی نماید تا تدین و تمدن را با هم داشته باشد و راز و رمزهای این الهه‌ی عشق را بنماید و تازیانه‌های ظلمی را که تجدد و مدرنیته بر وی روا داشته و ستم‌هایی را که منش‌های حاکم بر جامعه‌ی استبدادی بر پیکر این لطیفه‌ی مینویی وارد آورده است، ارزیابی فقهی و نقد عقلانی نماید.

«دانش استخاره» در پنج جلد، برای نخستین بار در جهان اسلام به آموزش روشمند و علمی اصول، قواعد، رموز و اصطلاحات استخاره با قرآن کریم می‌پردازد و از این دانش مدرن و موهوبی خداوند، خرافه‌زدایی می‌نماید.

«اصول وقواعد تعبیر خواب» با محور قرار دادن آیات قرآن کریم، قواعد تعبیر خواب را از آن استنباط می‌نماید و نیز شرح تفصیلی و تعبیر تطبیقی بیش از پنج هزار کلیدواژه را در بر دارد.

«مقامات عارفان» شرح انتقادی دو نمط عرفانی «الاشارات و التنبیهات»، نمط‌های نهم و دهم است.

«التمهید فی شرح قواعد التوحید» نسخه‌ی تصحیح شده‌ی کتاب «تمهید القواعد» به همراه تعلیقات است.

«حضور دلبران» زندگی، زمانه و خاطرات حضرت آیت‌الله العظمی نکونام (مد ظله العالی) را به بیان ایشان در بر دارد که برای سازمان صدا و سیما، جمهوری اسلامی و سازمان مرکز اسناد انقلاب اسلامی گفته شده است.

«سیمای طلبگی» غنی‌ترین کتاب در آموزش بایسته‌ها و الزامات تحصیلی و تربیتی طلاب حوزه‌های علمی است و شیوه‌ی آن را بیان می‌دارد.

دو کتاب «آیه‌آیه روشنی» و «چشمه چشمه زندگی» نیز دوره‌ای کامل در معارف و اعتقادات و تبیین دانش زندگی با نوآوری‌های علمی فراوان است.

کتاب «جامعه‌شناسی عالمان دینی» برای نخستین بار، نظریه‌ی تفکیک میان علم دینی و فن دینی در حوزه اجتهاد و استنباط مسایل شرعی را خاطر نشان می‌شود و تفاوت‌های «ملکه‌ی قدسی» و «ولایت» را برمی‌رسد. این کتاب، روان‌کاوی جمعی و جامعه‌شناسی جامعه‌ی روحانیت را با رویکردی فلسفی ارائه می‌دهد.

«سیر سرخ» در پانزده جلد، شرح تفصیلی «منازل السائرین» است که

تفاوت‌های عرفان محبوبی و محبی را در تمامی یکصد منزل آن توضیح می‌دهد.

«تفسیر هدی» که اگر توفیق اتمامی یابد، به بیش از یکصد جلد خواهد رسید، نوآورترین تفسیر در سده‌های گذشته است که تفسیر قرآن کریم را با روش انحصاری خود توضیح می‌دهد.

«حقوق نوبنیاد» در دو جلد، بحث‌های فلسفه‌ی حقوق و حقوق اساسی را پی می‌گیرد و به نقد دیدگاه‌های رایج حقوق دانان غربی و ایرانی می‌پردازد.

بیش از ده‌هزار ساعت نوار درسی معظم‌له - که مهم‌ترین کتاب‌های سطح عالی حوزه و فلسفه و عرفان را در بر دارد - در حال برنامه‌نویسی و آماده‌سازی برای ارائه در قالب نرم‌افزار است.

نگارش و تدریس، در حال حاضر عمده‌ترین کار معظم‌له است و بیش‌ترین وقت را از ایشان می‌گیرد. بخش اعظمی از این تألیفات هنوز در مرحله‌ی آماده‌سازی برای چاپ یا تکمیل است و منتشر نشده است. هیچ‌یک از این کتاب‌ها به مسایل تکراری و غیر ضروری دین و جامعه نمی‌پردازد؛ بلکه اساسی‌ترین و تأثیرگذارترین مسایل حیات معنوی و اخروی و نیز نظام عقیدتی یا علمی انسان‌ها را در تمام حوزه‌های علوم انسانی و هم‌چنین اموری که بیش‌ترین نقش را در جامعه دارد، برمی‌رسد.

نوشته‌های عرفانی ایشان، سعی دارد تا عرفانی شیعی و هماهنگ با

آموزه‌های اهل بیت عصمت و طهارت علیهم‌السلام را ترسیم نماید و نظامی بسامان از عرفان اسلامی را پایه‌گذارد و کاستی‌های عرفان موجود را - که تا دورترین خانه‌ها راه یافته و آثار و نشانه‌های خود را در قلب و جان مردم نهادینه نموده است - برطرف نماید.

نقد «دیوان حافظ» در کتابی با عنوان «نقد صافی» به زبان شعر و در استقبال از غزل‌های وی آمده است که به نوعی به نقد و پیرایش این دیوان فراگیر در قالب غزل می‌پردازد. سرگردانی، انزوا، زهد منفی و بی‌میلی به مظاهر مادی عالم و آدم، که در این دیوان بر آن تاکید می‌شود، مسیر مشخص و روش زنده و پویا را از علاقه‌مندان به آن سلب می‌نماید. «دیوان نقد صافی» بر آن بوده تا با نقد داده‌های غزلیات دیوان حافظ، عرفان فعال و مسئولیت‌پذیر و پیشرو را با زبان غزل به تصویر کشد.

باید دانست یکی از علل دین‌گریزی توده‌های آگاه، وجود پیرایه‌ها در دین است و پیرایه‌هاست که مردم آگاه و آزاد اندیش را از دین می‌راند و آنان را نسبت به انجام تکالیف دینی بی‌رغبت می‌سازد و «پیرایه‌زدایی» هدف نخست کتاب‌های معظم‌له بوده است.

البته این کتاب‌ها در صورتی می‌تواند به جامعه‌ی علمی عرضه شود که فضای آزاداندیشی علمی، پاس داشته شود و برخی از عالمان دینی بتوانند صداها‌ی جدیدی را بشنوند که پشتوانه‌ای از افکار ژرف عقلی و موشکافی‌های شگرف فقهی و علمی را با خود دارد؛ چرا که

کتاب‌های یاد شده، تقیه یا محافظه‌کاری را کنار گذاشته و صریح و شفاف با مردم سخن می‌گویند. این آثار، دارای نوآوری است؛ اما نوآوری‌های آن، علمی و دارای پشتوانه‌ی دلیل و حجت است و نظام منطقی استنباط و کشف حکم در آن مراعات شده است و این امر، با سخن گفتن بدون مبنا و بنا و شکستن حدود و نداشتن نظام علمی تفاوت دارد.

نوآوری، تولید علم و از سر تحقیق سخن گفتن، نیازمند شجاعت است و معظم‌له تقیه در دانش‌های بشری و زمینی را در حال حاضر روا نمی‌بینند؛ چرا که دنیا به سرعت در حال رشد علمی است و روزی می‌رسد که به احکام فاقد دلیل و حجت، از نظرگاه علم اشکال می‌کند و آن را به باد نقد و انتقاد می‌گیرد؛ کاری که ممکن است با دست‌هایی بیرون از حوزه صورت بگیرد. جا دارد که امروز نهضت علمی و نقادانه با گام‌های بلند نیروهای حوزوی آغاز شود و مشکلات حوزه به امداد نیروهای خودی - که قصدی جز خدمت به دین ندارند - ترمیم گردد تا فردا کار به اغیار سپرده نشود. البته مستند سخن گفتن و پرهیز از تقلید کورکورانه از گذشتگان، سخنی است و لزوم پاسداشت حرمت آنان، سخنی دیگر است و این دو با هم منافاتی ندارد.

باید توجه داشت ماندگاری انقلاب اسلامی نیز مرهون مجاهدت‌های علمی و فرهنگ‌سازی حوزه‌های علمی است. انقلاب اسلامی در صورتی که فرهنگ خود را از طریق حوزه‌ها بارور نسازد و

از عالمان ربانی و مجتهدان واقعی دین بهره نبرد، ضمانت بقای خود را از دست می‌دهد. اگر حوزه‌های علمی، منبع تغذیه‌ی فرهنگ دینی در کشور نباشند و تنها ورودی‌های ویژه‌ی جامعه‌ی آزاد باشد که برای نظام اسلامی فرهنگ‌سازی نماید، به مرور زمان و رفته رفته نقش دین در نظام اسلامی کم‌فروغ می‌گردد و جامعه از دین فاصله می‌گیرد. این نظام، چون نظامی اسلامی است، حفظ آن واجب است و این آثار، تلاش دارد این کشور و این نظام مسلمانی، به رشد و تعالی خود ادامه دهد و بر این نکته خاطر‌نشانی می‌نماید که بسیاری از زیان‌هایی که بر انقلاب و حوزه‌ها تحمیل می‌شود، برآمده از چیرگی تفکرات واپس‌گرایانه و طالبانیسمی است.

در دنیای علمی امروز، کسی تمدن دارد که قدرت بحث و سخن داشته باشد، نه آن‌که چماق انسان‌های اولیه را به دست گیرد و با شعارهایی که برای جامعه‌ی جهانی قابل فهم نیست، بالا و پایین کند و شاخ و شانه بکشد. دست روحانیان باید همیشه برای همه‌ی مردم جهان باز باشد و کسانی که مشکل دارند و می‌خواهند به معرفت ناب دست یابند و برای نیازهای روحی خود پاسخی در خور بیابند، باید چنان از آنان آسودگی خاطر داشته باشند که حتی اگر نظام اسلامی نیز آنان را تحت تعقیب قرار داد، به دامن عالمان دینی پناهنده شوند و در زیر لوای مهر و عطوفت آنان آرام گیرند. عمامه باید نماد مهر و محبت باشد و قبا باید آیین عشق و خردورزی گردد و عالم باید صفای سادگی

و پاکی معنویت و عطر روح‌افزای ملکوت را میهمان قلب‌ها و دیده‌ها نماید و باور راستین مردم این باشد که عمامه تاجی است که بر سر فرشته‌صفهان قرار می‌گیرد؛ آنان که جانی دارند به پاکی آب و آیین و به طراوت فضایی بارانی بر آبهاری که درختان انبوهی را در کنار خود دارد؛ همانان که از بلندای وجودشان، دانش‌های راستین جوشش دارد و منبع آن، صحیفه‌ی فاطمی است و نسیم خنکای معرفت علوی از وجود آنان برمی‌خیزد؛ معرفتی که شهد ولایت را به کام سوختگان کویر غیبت می‌ریزد و بر یتیمان آل محمد علیهم‌السلام مهر پدری دارد و از آنان دستگیری می‌کند؛ چونان فرزندی معنوی که در آغوشی گرم، دست نوازش بر سرِ پر درد خود می‌بیند.

به هر روی، این آثار محققانه بر آن است تا اسلام ناب و خردمندانه را به دنیا ارایه نماید؛ اسلامی مستند به دلایل معقول و بی‌پیرایه که هر عقل سلیمی در هر جای دنیا از آن استقبال کند؛ نه این‌که حالت فرار و نفرت به او دست دهد؛ اسلامی کاربردی در جامعه‌ی امروز که نیازهای بشری را درک و برآورده نماید؛ اسلامی علمی با محتوایی متقن و غنی که به هر نقدی پاسخ‌گو باشد و اجرایی شدن اسلام در زمان غیبت عصمت را ضمانت نماید.

این آثار، مهم‌ترین شبهات روز جامعه‌ی علمی و به ویژه محافل دانشگاهی و دانشجویی را به بحث می‌گذارد و از طرفی، به تحقیق و پژوهش در زمینه‌ی شناخت آسیب‌های انقلاب اسلامی و حوزه‌های

علمی و به ارایه‌ی نظریه در زمینه‌ی راه‌گذر از بحران‌ها و چالش‌های پیش روی آن پرداخته است؛ چالش‌هایی که هم‌اینک ذهن پژوهشگران و کارشناسان مسایل سیاسی و علاقمندان به انقلاب اسلامی و حوزه‌های علمی را به خود معطوف داشته است.

امر دیگری که بایسته‌ی خاطرنشانی است این است که دین‌داری در عصر حاضر با چالش میدان‌دار نبودن نظریه‌پردازان حکیم و توانمند، روبه‌روست. فقدان حکمت نظری و ضعف اندیشاری، سبب می‌شود چیستی و چگونگی دین دریافت نشود؛ بلکه دلزدگی و یأس از دین یا دینمداران احساس گردد. دین و ایمان در عصر حاضر نیازمند عقلانیت است و عقلانیت دینی، نیازمند شکوفایی و بازپروری توسط کارشناسانی توانمند و آگاه به مقتضیات زمان و مکان است. متولیان دینی باید با پرهیز از هرگونه التقاط و اختلاط حلال و حرام، معارف ناب دینی و حقایق آن را متناسب با عصر حاضر و آینده، به گفته‌خوانان آگاه خویش بیاموزند و گزاره‌های معرفتی آن را در برابر دنیای استکبار و کفر، به مردم بشناساند. در این صورت، متولیان امور دینی جامعه نمی‌توانند فقط به نوشتن رساله‌ای خشک و نشستن در سجاده بسنده کنند. آنان باید مهندسی فرهنگ دینی را ترسیم نمایند و این امر، تنها با مدیریت ایدئولوگ‌های توانمند، قابل پی‌گیری است؛ گرچه امری مشکل می‌باشد.

آثار معظم‌له، در این مسیر بایسته، طراحی و سامانمندی شده است

و می‌تواند فرهنگ برتر صدساله‌ی پس از این را به نام فرهنگ برتر و مترقی شیعی و ولایت و محبت حضرت امیرمؤمنان علیه السلام رقم زند و از زحمات طاقت‌فرسای عالمان دینی، به‌ویژه حضرت امام خمینی رحمه الله و از سرمایه‌ی عظیم انقلاب اسلامی و حرمت خون شهیدان پاسداری و نگاهبانی نماید.

نمایه‌ی موضوعی این آثار در ادامه می‌آید:

خدانشناسی

۱- خدایی که می‌پرستم

از روزگاران قدیم و هم‌زاد با آدمی و از هنگامی که انسان خود را دیده و به خود آمده، نخستین چیزی که بیش از هر چیز دیگر او را به خود مشغول داشته است، اندیشه‌ی پروردگار، معبود، خدایان و حق تعالی بوده است. هر کس به نوعی و به صدایی با خدای خود مناجات داشته و فارغ از اندیشه‌های دیگر و خدایان دیگران، به سر می‌برده است؛ بدون آن‌که نسبت به نفی و اثبات خدایان دیگران یا خدای خود، زحمت تحقیق و رنج بررسی‌چندانی را هموار نموده باشد.

این کتاب می‌گوید: ذهن آدمی با تمامی وسعت و گستردگی، جای نزول حضرت حق تعالی نیست. حق تعالی جز در ظرف وجودی خود، جایی برای نزول ندارد؛ تنها دل، جوار حق تعالی را به دست می‌آورد، قرب حق را می‌یابد و در حریم حضرت حق منزل می‌گزیند.

کوشش در اثبات و تصور حضرت حق، چندان کارگشای جان آدمی نیست؛ هرچند تحقیق و بررسی به حساب می‌آید، اما باید برای جان خویش «انس» حق را پی‌گیری شد و با «دل» در کمین زیارت آن جناب نشست و درصدد «قرب» آن حضرت بود و بدون قال و مقال و بدون سر و صدا و دور از ریا و فریاد، دل را در طریق وصول حق قرار داد و در پی حضور او بود و بی زبان و دور از هر تصور و اثبات، خود را در حریم حضرت حق و در محضر آن جناب قرار داد. این‌گونه است که این کتاب، مطالب خود را در قالب «دل‌نوشته» عرضه می‌دارد تا مسیر فهم خداوند را از طریق دل، راه‌گشا باشد.

۲- سیر اندیشه

پاسخ به شبهه‌های اعتقادی که در دوره‌های مختلف زندگی برای انسان پیش می‌آید، نقد افکار سوفسطائیان، پوزیتیویست‌های منطقی و دموکراسی موجود و تبیین و توصیف توحید عرفانی و مراتب آن.

۳- خدا انکاری و اصول الحاد

بررسی اصول انکار مبدء فاعلی و مؤلفه‌های انکار علت غایی، بیان «وجودی بودن» شرور و آفات و ارایه‌ی نظریه‌ای نو در اختیار و آزادی آدمی.

۴- بداهت معرفت خداوند

بررسی چگونگی وجود خدای بزرگ و ریشه‌یابی مشکل انکارگرایان در تصور خود از خداوند متعال.

۵- خداپرستی و فطرت

پژوهه‌ای در بررسی بداهت وجود خداوند و موقعیت براهین اثبات خدا؛ به‌ویژه برهان فطرت.

اهل بیت علیهم‌السلام

۶- بشارت اکرم ﷺ

یکتا حقیقت عالم هستی، حق تعالی است که تمام هستی و حقیقت هستی است، و غریب‌ترین شخصیت عالم، حضرت نبی اکرم ﷺ است که نه در زمین یار و غم‌خواری داشت و نه در آسمان توانی برای شناخت آن چهره‌ی عالین بود. حق تعالی نیز او را تنزیلی از تمامی صفات خویش داد و ایشان را در ناسوت به دور و داشت. و چه مشکل است که انسان باری را به تنهایی بر دوش کشد - آن‌هم بار و غم تمام عالم و آدم را - و هیچ غم‌خوار نیز نداشته باشد. کتاب نام‌برده، تلاشی برای تبیین این معناست.

۷- حضرت علی علیهم‌السلام و ولایت مستصعب

آن‌چه بوده و آن‌چه هست علی علیهم‌السلام است. آن‌چه می‌آید و آن‌چه می‌ماند، علی علیهم‌السلام است. ما از دنیا تنها دل به همین معنا بسته‌ایم: تنها کسی که به دنیا نیامد و از دنیا هم نرفت، علی علیهم‌السلام بود. علی علیهم‌السلام در خانه‌ی پروردگار خویش کعبه، نزول اجلال داشت و در آن تولد یافت و در محراب مسجد کوفه - که محراب خویش و خانه‌ی پروردگار است - به شهادت رسید و به سوی پروردگار خود عروج نمود. امیرمؤمنان علی علیهم‌السلام

به دنیا نیامد که از دنیا برود. این وصف، تنها مخصوص آن حضرت است. امیرمؤمنان علیه السلام به تمام صفات، از جانب خدا آمد و بدون وصف دنیا به سوی خدا رفت.

۸- کوثر؛ نقطه‌ی هستی

سخن گفتن از نقطه‌ی هستی - که مرتبه‌ی ویژه‌ی بزرگ بانوی عالم هستی، حضرت زهرا علیها السلام است - بسیار ظریف و پیچیده است. تبیین آن چه خداوند منان به اولیای الهی خود داده است، زبان ندارد و واژگان از بیان آن قاصر است و فهم نیز به کنه آن نمی‌رسد تا آن را به واژه کشد. این کتاب در ضمن هر کوثری بر آن است تا قلب‌ها را با بخشی از فضایل معنوی حضرت زهرا علیها السلام طراوت و خجستگی دهد.

۹- امام حق؛ فاطمه علیها السلام، امام عشق؛ حسین علیه السلام

بیان اسراری از ولایت حضرت زهرا علیها السلام که امام حق است و حضرت سیدالشهدا علیه السلام که امام عشق است. اسراری که از پیچیده‌ترین بحث‌هاست و تاکنون منطقی برای فهم آن نگاشته نشده و اصول و قواعد آن تبیین نگردیده است و تنها در تیررس محبوبان حقیقی حضرت حق می‌باشد.

۱۰- کوثر؛ ناموس حضرت حق

تبیین جایگاه حضرت فاطمه علیها السلام در سلسله‌ی ظهورات هستی، کیفیت نورانیت آن حضرت و بررسی عوامل شهادت ایشان.

۱۱- حسین علیه السلام؛ پیامبر عشق

این کتاب، ده سرخ‌نوشت است که برخی از ابعاد قیام خونین

حضرت سیدالشهدا علیه السلام را بیان می‌دارد. در این کتاب، تأکید می‌شود که در حادثه‌ی نینوا این دست حق است که باید دیده شود و این چهره‌ی عشق و عاشق‌کشی حق است که نمایان می‌شود و این استقامت امام حسین علیه السلام در عشق‌ورزی است که تابلوی گویای سرخی عشق می‌گردد.

هم‌چنین برخی از اصول و آداب عزاداری و تعزیه را با تأملاتی فلسفی و روان‌شناسانه بیان می‌دارد.

۱۲- دولت منجی

در این کتاب از معنای انتظار و زندان گفته می‌شود. انتظار و زندان، دو هم‌سنگر هستند که گاه با یک‌دیگر همگام می‌شوند و گاه می‌شود که از هم جدا می‌گردند. ما شیعیان نیز در حصار غیبت هستیم و در زندان تاریک غیبت در بند می‌باشیم؛ زندانی که در دوره‌ی آخرالزمان قرار دارد. در آخرالزمان، اسم اسلام گسترده و جهانی می‌شود؛ ولی مسمّا و حقیقت آن، از میان مردم رخت برمی‌بندد. کتاب حاضر، به تشریح وظایف شیعیان در این زمانه‌ی سخت و هنگامه‌ی عظیم می‌پردازد و ویژگی‌های دوره‌ی آخرالزمان را برمی‌رسد.

۱۳- خیمه‌ی سبز ظهور

این روزها سخن از دیده شدن برخی از نشانه‌های ظهور، به‌ویژه سفیانی، بسیار به گوش می‌رسد. در برخی از کتاب‌ها نیز برای ظهور، وقت تعیین می‌نمایند. این کتاب، چنین ادعاهایی را خالی از حقیقت و

واقعیت می‌داند و به تبیین برخی از شاخصه‌های عصر ظهور، بر اساس آیات قرآن کریم می‌پردازد.

۱۴- پیشوایان راستین اسلام

تبیین تاریخی و بررسی عقلانی عوامل پیدایش حادثه‌ی سقیفه و قیام خونین کربلا و تحلیل تاریخ اسلام تا عصر غیبت.

۱۵- عصمت؛ موهبتی الهی

پژوهشی نو در چیستی عصمت و رابطه‌ی آن با اختیار آدمی و ارزش کردار وی.

۱۶- کاوشی نو در معجزه و کرامت

بررسی چیستی شرایط معجزه و وجوه شش‌گانه‌ی آن، با ارایه‌ی راهی نو در شناسایی امور قدرتی.

۱۷- ضرورت معرفت به مقام نوری اهل بیت (علیهم‌السلام)

تأکید بر ضرورت شناخت حقیقت و مقام نوری اهل بیت (علیهم‌السلام).

۱۸- مراتب ولایت

چیستی ولایت و اثبات‌پذیری، مراتب و ساحت‌های آن و پاسخ به شبهات مسأله‌ی «ولایت فقیه».

۱۹- المسکة فی ما ورد عن اهل بیت النبوة (جلد ۲)

متن‌گزیده‌ی مهم‌ترین احادیث اعتقادی از مبدء تا معاد؛ به‌ویژه احادیث باب ولایت در چینشی نو و به زبان عربی در دو جلد.

قرآن پژوهی

۲۰- تفسیر هدی (فاز نخست: ۱۵ جلد)

قرآن کریم تنها کتاب وحی، معلم هدایت و نسخه‌ی سلامت و سعادت انسان‌هاست که به رفیقان و مونسان خود دانش‌هایی غیبی را موهبت می‌نماید و با مونس خود هم‌سخن می‌شود و او را در جزیی‌ترین مسایل راهنما می‌گردد. مداومت بر قرائت قرآن کریم در صورت آشنایی و چیرگی بر آیات الهی و فهم آن موجب انس و نزدیکی به این کتاب الهی می‌گردد و خواننده در این صورت است که به فهم معانی آیات توجه می‌یابد و به تفسیر آن رهنمون می‌شود. قرآن کریم کتابی علمی، آکادمیک، کاربردی و نسخه‌ی زندگی هر کسی است اگر به صورت علمی، روشمند و کاربردی مورد استفاده قرار گیرد.

«تفسیر هدی» بر آن است تا شیوه‌ی تفسیری انس با هر آیه‌ی شریفه را برای نخستین بار آموزشی نماید. خواننده‌ی محترم در این تفسیر، مطالبی را پیش رو خواهد داشت که در هیچ کتاب تفسیری یا کتابی که مربوط به علوم قرآنی باشد نخواهد یافت. نکته‌های تازه‌ای از قرآن کریم که مرهون تلاش یا زحمت نگارنده نیست، بلکه از دانش‌های اعطایی و دهشی قرآن کریم است که به لطف حق و دولت قرآن کریم بهره‌ی نگارنده شده است و مصلحت آن بود که در این زمان که مراکز علمی و قرآنی، نسبت به این علوم ضعف و فقر شدیدی دارد، به دنیای علمی عرضه گردد. پیش‌بینی می‌شود این تفسیر به بیش از یکصد جلد برسد، اگر توفیق اتمام یابد.

۲۱- آیه آیه روشنی

این کتاب به بررسی علمی بیش از سیصد آیه از مهم‌ترین آیات قرآن کریم می‌پردازد که دوره‌ای کامل در معارف می‌باشد. ویژگی این کتاب، برداشت‌های نو و علمی فراوان از مهم‌ترین آیات می‌باشد.

۲۲- دانش استخاره با قرآن کریم (۵ جلد)

آموزش اصول، قواعد، رموز و اصطلاحات استخاره با قرآن کریم به صورت کامل و نظام‌مند و تطبیق آن بر همه‌ی آیات، موضوع این کتاب می‌باشد. کتابی با این ویژگی، نخستین بار است که در جهان اسلام نگاشته می‌شود و در این باب، بی‌نظیر است.

۲۳- درآمدی بر دانش استخاره با قرآن کریم

آموزش مبادی لازم در استخاره با قرآن کریم و بیان برخی از اصول، قوانین، قواعد، رموز و اصطلاحات دانش استخاره.

۲۴- استخاره‌ی مختصر آیه‌ها و سوره‌های قرآن کریم

آموزش استخاره‌ی سوره‌های قرآن کریم که استخاره‌ای ناشناخته، حتی در میان خواص است و در دانش تفأل برای رمزگشایی و آینده‌نگری، کاربرد فراوانی دارد.

۲۵- کتاب خدا

مسایلی پیرامون اهمیت و جایگاه قرآن کریم در زندگی بشر. هم‌اینک نه دانشگاه قرآنی ما و نه رشته‌ی تخصصی تفسیر، هیچ‌یک در جای بایسته‌ی خود قرار ندارد و چنانچه کار محتوایی در این زمینه

انجام نگیرد، کلاس‌های صوت، لحن، تجوید و قرائت و حفظ آن و نیز ایجاد رشته‌های تخصصی تفسیر و دیگر علوم مرتبط، برای جامعه کارگشا نخواهد بود؛ بلکه حرکت در فضای حاضر و وضع موجود و مرسوم، پرده‌ای بر حقایق آن می‌اندازد. قرآن کریم راه ورود به تکوین است و دانش آن را در خود دارد. بهترین منبع برای تحقیق در هر دانشی، قرآن کریم است. کتاب حاضر تلاشی است برای معرفی قرآن کریم و راه ورود و آشنایی به این کتاب دانش‌های بی‌پایان است.

۲۶- گفتمان قرآن‌شناخت

این کتاب از مکتب صدرا می‌گوید و راز ماندگاری و چیرگی این مکتب را در قرآنی بودن صدرالمتألهین می‌داند. هم‌چنین از این که فقیهان، مراجعه‌ی صرف به روایات دارند، گله‌مند است؛ چرا که نقش قرآن کریم را در فقاہت کم‌رنگ می‌کند.

هم‌چنین کتاب حاضر به ریشه‌یابی معضل خرافات و باورهای آلوده به پیرایه می‌پردازد و در پایان، بر آن است تا تأثیر علم لدنی و خدادادی امام رضا علیه السلام در موضع‌گیری‌های سیاسی را نشان دهد.

۲۷- شهرآیین سیاست

استنباط اصول اساسی سیاست و کشورداری از آیات قرآن کریم.

۲۸- یادنامه‌ی روحانیت

بایسته‌های طلبگی و نظام تحصیلی و تربیتی حوزه‌های علمی، بر اساس آیات قرآن کریم.

۲۹- کتاب دوستی

بررسی راه دوستی و انس با قرآن کریم.

۳۰- سرود محبان

تشریح و تبیین برخی از مهم‌ترین آیات ذکر در قرآن کریم و آثار و پی‌آمدهای آن.

۳۱- درآمدی بر شناخت قرآن کریم

بیان چگونگی تشرف به حضور قرآن کریم و انس با آن و بررسی شیوه‌ی فهم حقایق قرآن کریم.

۳۲- روش‌های تفسیری از دیدگاه قرآن کریم

بررسی روش‌های تفسیری و تعیین روش تفسیری مورد نظر تنها کتاب درست آسمانی.

۳۳- اسباب التنزیل

تحلیل عقلی روایاتی که در شأن نزول آیات آمده است.

۳۴- قرآن کریم و زمینه‌های اقتصادی

فهرست آیات اقتصادی قرآن کریم همراه با آرایه‌ی فرهنگ موضوعی آن.

۳۵- لطافت باران

تبیین نظریه‌ی تحریف غیر مضر در قرآن کریم.

فقه و احکام

۳۶- حقیقة الشریعة فی فقه العروة (۲ جلد)

بازنگاری متن کتاب «العروة الوثقی» هماهنگ با فتاوی حضرت

آیت‌الله العظمی نکنونام (مدّ ظلّه العالی) که رساله‌ی عملیه معظم‌له به زبان عربی و به صورت تفصیلی است.

۳۷- تحریر التحریر (۳ جلد)

بازنگاری کتاب «تحریرالوسیله»ی حضرت امام خمینی رحمته‌الله که اصل آن «وسیله»ی مرحوم سید است و هماهنگ با فتاوی حضرت آیت‌الله العظمی نکنونام (مدّ ظلّه العالی) می‌باشد و رساله‌ی عملی ایشان در تمام ابواب فقه، و به زبان عربی است.

۳۸- توضیح المسائل (۲ جلد)

رساله‌ی عملی با نگارش نو و چیدمانی بدیع.

۳۹- گزیده‌ی توضیح المسائل

گزیده‌ای از رساله‌ی توضیح المسائل با نگارش نو و چیدمانی تازه.

۴۰- بلندای فقه شیعه (۹ جلد)

پاسخ به پرسش‌های فقهی برگرفته از کتاب «مجمع المسائل» حضرت آیت‌الله العظمی گلپایگانی رحمته‌الله مطابق با فتاوی استاد فرزانه حضرت آیت‌الله العظمی نکنونام (مدّ ظلّه العالی) و بررسی تطبیقی دو دیدگاه فقهی شیعی.

۴۱- احکام نوین

تبیین پاره‌ای از احکام مسایلی که با رشد فن‌آوری‌های نو و توسعه‌ی ارتباطات پدید آمده است.

۴۲- مناسک حج

احکام اعمال و مناسک حج به زبان فارسی.

۴۳- مناسک الحج

احکام مناسک و اعمال حج به زبان عربی.

۴۴- فقه غنا و موسیقی (۷ جلد)

پژوهشی نو در شناخت موضوع، ملاک و حکم غنا و موسیقی بر اساس آیات قرآن کریم و سنت حضرات معصومین علیهم السلام و نقد و بررسی فتاوای فقیهان، از ابتدای عصر غیبت تا کنون.

این کتاب، بر آن است که به تفصیل و به صورت موضوعی و تطبیقی و با تکیه بر شناختی که از انواع صدا و موسیقی و دستگاه‌های آواز دارد و هم‌چنین با ژرف‌پژوهی در منابع فقهی و آیات و روایات، حکم انواع صوت، صدا، موسیقی، غنا و ترجیع را به صورت گسترده و استدلالی تبیین نماید و دیدگاه فقیهان عصر غیبت از ابتدا تاکنون و همه‌ی جوانب موسیقی را به بحث گذارد.

۴۵- تاریخ تحلیلی موسیقی در اسلام

این کتاب از ضرورت شناخت تاریخ موسیقی برای دریافت چگونگی مواجهه‌ی اسلام با «موسیقی» می‌گوید. حاکمیت سیاسی اسلام، بعد از شهادت حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله به انحراف رفت و انحراف حاکمیت سبب شد بسیاری از امور، طهارت خود را از دست دهد و به عنوان بدافزارهای جبهه‌ی باطل مورد استفاده‌ی پلید قرار

گیرد. موسیقی در دست خلفای جور، امویان و عباسیان چنین سرنوشت تاریکی داشت. کتاب حاضر با خاطرنشانی دوره‌های رویارویی جبهه‌ی حق و باطل در عصر حضور معصومین علیهم السلام، سیستم ظالمانه و خشن خلفای جور را که در واقع، حاکمیت زور شمشیر و جهل بدعت‌آمیز را در دام عناوین الهی و بدافزارهای جبهه‌ی باطل برای شکار مسلمانان با خود داشت و سنگینی این تاریکی شوم بر فضای «موسیقی» و پی‌آمدهای ناگوار آن، مانند محاق موسیقی فلسفی و درمانی را در دنیای اسلام توضیح می‌دهد. این کتاب، در فصلی مستقل، تاریخ فقه موسیقی را ارایه می‌دهد و دوره‌ی حاضر را عصر مناسب سیاست‌گذاری برای میدان‌داری «موسیقی ولایی» می‌داند.

۴۶- منطق موسیقی

«منطق موسیقی» بلندای حکایت پر فراز و نشیبی است درباره‌ی صوت زیبا، موزون و موسیقایی، از ساحت قدسی حق تعالی که زیباترین صوت معنوی و نیز «وحی قرآن کریم» را دارد تا صوت زیبای خوانندگان ولایی که پدیدآور صفای حق در ناسوت با خلق اثرهای روح‌انگیز و نشاط‌آفرین می‌باشند.

کتاب حاضر بعد از صدها سال محاق موسیقی فلسفی، دوباره نگاه علمی به این پدیده‌ی طبیعی، حلاوت آسمانی و دانش نوای باطن را زنده ساخته و نگاه بلند اسلام به موسیقی را در ضمن فرازهای خود به‌ویژه صوت موسیقایی قرآن کریم، توضیح داده است. هم‌چنین برخی از گزاره‌ها و نسخه‌های «موسیقی درمانی» را با خود دارد. این

کتاب، هم از موسیقی‌های مجاز گفته است و هم به تفصیل، موسیقی‌های حرام را تبیین نموده است و مهندسی و طراحی فضای سالم برای «غناخوانی بانوان» و شادمانی‌های همراه موسیقی مانند «رقص» را در دو فصل مستقل آورده و میان حقیقت صوت زن و مرد و رقص آنان تفاوتی ننهاد و از نقش کودتای سقیفه در ظلم بر دانش موسیقی و جامعه‌ی زنان گفته است. «منطق موسیقی»، به صورت تخصصی، مغالطات غناشناسی فقهی را نیز توضیح داده است.

۴۷- قمار (گروگذاری، شرط‌بندی و بخت‌آزمایی)

جوان بودن و نوپایی جامعه‌ی ایران که در شکل مدرن آن عمری ندارد و نیز نبود نظریه‌پردازانی جامع در حوزه‌ی امور دینی که بر سرگرمی‌ها تخصص داشته باشند، از علل کمبود انواع سرگرمی‌ها و تنوع در جامعه‌ی ایران است. این کتاب، بر آن است تا برای نخستین بار، به صورت مستقل به بررسی قمار و مسابقات پیردازد و چیستی قمار و انواع آن را در جامعه‌ی کنونی که نظام اسلامی بر آن حاکمیت دارد، به صورت مصداقی روشن نماید. نوشتار یاد شده، به بررسی ملاک و معیار حرمت قمار نیز می‌پردازد. این کتاب، راهنمایی جامع برای جامعه‌ی علمی و جوان ما در دست‌یابی به حکم شرعی قمار و انواع مسابقات، شرط‌بندی‌ها، گروگذاری‌ها و بخت‌آزمایی‌ها می‌باشد.

۴۸- احکام موضوعات نوپدید

پاسخ به آخرین پرسش‌های مکلفان که با پیدایش فن‌آوری‌های نو و گسترش ارتباطات، پدید آمده است و در جامعه رایج می‌باشد.

۴۹- تعامل نرم و دیجیتال

این کتاب، از دانش محجور اخلاق می‌گوید. هم‌اینک مهندسی این دانش و کشف رابطه‌ی آن با دیگر علوم و نیز نسبت آن با دین نیازمند تحقیق‌های ژرف‌پژوهانه است. هم‌چنین کتاب نام‌برده، مجموعه استفتاءاتی با موضوع نشر مکتوب و دیجیتال کتاب و احکام آن را ارائه می‌دهد و برخی موضوعات اجتماعی را به بحث می‌گذارد.

۵۰- سرگرمی‌های دنیوی و فقه‌پژوهی دینی

پژوهشی نو در تبیین احکام بازی‌ها و سرگرمی‌ها و بررسی موضوع، مناط و حکم باطل، لعب، لغو و لهو از دیدگاه قرآن کریم و روایات، با رعایت سیر منطقی و آراستگی در ارائه‌ی مباحث و پرهیز از تشتت‌گرایی.

۵۱- رقص، کف، سوت و بشکن

پژوهش گسترده در دلایل فقهی منع رقص، کف، سوت و تحلیل و نقد آن و ارائه‌ی حکم بی‌پیرایه‌ی شرع، با رعایت اصول و قواعد نظام روشمند استنباط.

۵۲- غناخوانی زنان

این کتاب چگونگی حکم صدای زن از جهت جهر و اخفات و غناخوانی و نوحه‌گری او را برمی‌رسد و نظریه‌ی لزوم خانه‌نشین نمودن وی و دور داشتن او از نگاه نامحرمان و در نتیجه از جامعه و موقعیت‌های اجتماعی را به نقد می‌گذارد.

۵۳- زن و آزادمنشی دینی

ارایه‌ی نمونه‌هایی از آزادمنشی و تعامل با زنان در قرآن کریم و تبیین جایگاه کرامت و حرمت زنان و نحوه‌ی حضور آنان در اجتماع از دیدگاه قرآن کریم.

۵۴- التعليقة على المكاسب المحرمة

نقد و بررسی آرای شیخ انصاری در کتاب «المکاسب المحرمة» به زبان عربی و آماده‌سازی زمینه برای نقد بسیاری از فتاوایی که دلایل محکمی ندارد.

۵۵- تسع الرسائل الفقهية

این کتاب، به زبان عربی می‌باشد و نه رساله‌ی فقهی در دانش فقه و مشکلات آن را ارایه می‌دهد.

۵۶- چارچوب نوین فقه شیعه

طرحی نو در چیدمان ابواب فقه و کتاب‌های آن و نقد و بررسی ساختار و چیدمان ارایه شده از ناحیه‌ی فقیهان گذشته. این کتاب، ترجمه‌ی کتاب «الفهرس الحديث للفقه» می‌باشد.

۵۷- الفهرس الحديث للفقه

طرحی نو در چیدمان ابواب فقه و کتاب‌های آن و نقد و بررسی ساختار و چیدمان ارایه شده از ناحیه‌ی فقیهان گذشته؛ به زبان عربی.

۵۸- الولاية والحكومة

بررسی اقسام ولایت و مصادیق و شرایط آن و نگاهی نو بر کتاب

«ولایت فقیه» حضرت امام خمینی رحمته الله؛ به زبان عربی.

۵۹- الفهرس الحديث لآيات الاحكام

شمارش آیات فقهی قرآن کریم که بسیار بیش از شمار مشهور میان فقهاست.

۶۰- القواعد الفقهية

بررسی مهم‌ترین قاعده‌های فقهی و چگونگی کاربردی نمودن آن به زبان عربی که فقط بخش نخست آن در این کتاب آمده است.

۶۱- التعليقات الفقهية

تعلیق بر شماری از مهم‌ترین کتاب‌های فقهی.

۶۲- نوشابه‌های الکلی

شناخت موضوع، آثار و احکام شراب و تبیین آثار و عوارض آن.

۶۳- شیوه‌ی اجرای حدود

تأملی خردگرایانه در شیوه‌ی اثبات جرم و چگونگی اجرای حدود در جامعه‌ی اسلامی و خردگیری‌ها و نقدهایی که امروزه در این رابطه وجود دارد.

اصول

۶۴- المباحث السننوكية فى الفنون الاصولية

مهم‌ترین مباحث عقلی اصول و نقدهای وارد بر آن، به صورت مختصر و کوتاه.

۶۵- درآمدی بر علم اصول، رجال و درایه

بررسی تاریخ علم اصول و آرای اصولیان نام‌آور، از ابتدای عصر غیبت تاکنون به طور خلاصه، و توضیح اصطلاحات دو دانش رجال و درایه.

۶۶- علم الأصول و علمائهم الخمسة

بررسی تاریخ علم اصول و عالمان برجسته‌ی آن و بحث از بایستگی‌ها و آسیب‌های علم اصول؛ به زبان عربی.

۶۷- اخباری چه می‌گویند؟

بازشناسی فرهنگ اخباری‌گری با ارایه‌ی محورهای مهم و عمده‌ی باورهای اخباریان که امروزه خود را در طرحی نو می‌نمایانند.

۶۸- اصولی چه می‌گویند؟

شناخت آموزه‌های مدرسه‌ی اصولیان و ارایه‌ی دفاع برای آنان در برابر اخباریان و بررسی نظام اجتهاد و روش استنباط عالمان اصولی.

۶۹- اخباری و اصولی چه می‌گویند؟

بازشناسی و نقد فرهنگ اخبارگرایی و اصول‌مداری و بررسی نظام اجتهاد و استنباط احکام دین در عصر حاضر.

معرفت دینی

۷۰- تپش ایمان و کفر

این کتاب می‌کوشد واژه‌های «ایمان» و «کفر» را به درستی معنا نماید تا فرهنگ دینی و معنوی جامعه در این جهت، از حالت خمودی

و انحطاط رهایی یابد و بر آن است تا در گام نخست، «ایمان» و «کفر» را - که از آن به «بسط» و «قبض» یاد می‌کند - به تحقیق و بررسی گذارد و حقیقت و چیستی آن را به دست آورد.

۷۱- خصال سلامت و سعادت

از منابع شناخت آموزه‌های اخلاقی، بعد از قرآن کریم، کتاب‌های روایی است. از مهم‌ترین کتاب‌هایی که در زمینه‌ی روایات اخلاقی می‌توان نام برد، کتاب «خصال» مرحوم شیخ صدوق است. این کتاب، اقیانوس ژرفی است که لؤلؤهای بسیار اخلاقی را می‌توان از آن به دست آورد و طرحی علمی و تحقیقی از روایات آن به دست داد. کتاب یاد شده، تحلیل و تبیین برخی از روایات کتاب خصال است که به آموزش مهم‌ترین مهارت‌های زندگی می‌پردازد.

۷۲- آیین خردورزی

در کتاب شریف «اصول کافی»، عالی‌ترین مضامین در رابطه با عقل وجود دارد. در این کتاب، هم عقل معنا شده و هم مصادیق و ویژگی‌های آن آمده است. این کتاب، به شرح و تبیین برخی از مهم‌ترین روایات کتاب «عقل و جهل» اصول کافی می‌پردازد.

۷۳- یکتاپرستی

این کتاب به تبیین و شرح برخی از روایات «کتاب توحید» اصول کافی می‌پردازد و بیان می‌دارد: توحید، زنده شدن حقیقت در دل است؛ حقیقتی که دل آن را می‌بیند نه مفهوم، توهم و صورت معنایی؛ حقیقتی

که ما با وجود خود و با دل خویش می‌بینیم - نه با چشم - توحید است.

۷۴ - دانش بسنده

کتاب «کافی» یکی از چهار کتاب روایی است که بزرگان و فقیهان دین، بر اساس روایات آن فتوا می‌دهند. در کتاب اصول کافی پس از بحث «عقل و جهل» کتاب «فضل علم» آمده است. روایات کتاب فضل علم، با لازم بودن آموزش و وجوب تعلیم برای مسلمانان شروع می‌شود. کتاب «دانش بسنده» با شرح و تبیین مهم‌ترین روایات این بخش از کتاب «اصول کافی»، چیستی علم و شیوهی دانش‌اندوزی و راه و رسم آن را آموزش می‌دهد.

۷۵ - دنیای جنیان و نیرنگ آدمیان

این کتاب از «جناب ابلیس» می‌گوید. کتاب یاد شده، نخست از اجنه می‌گوید و با ورود به دنیای شیاطین، بر آن است تا خواننده را به حضور ابلیس بزرگ بار دهد. در فصل نخست، بحث شیطان‌شناسی می‌آید و به‌طور ویژه بر شناخت ابلیس حصر توجه می‌شود و در فصل دوم از شیطنت‌های آدمیان و نیرنگ‌های آنان گفته می‌شود و به‌طور ویژه، برخی از شیطنت‌هایی را که می‌تواند دامنگیر عالمان دینی شود، یادآور می‌گردد.

۷۶ - شوکران عصیان

یکی از خصایص عالم ناسوت، نقص و عصیان آن است. تأمل فلسفی بر رابطه‌ی گناه با آدمی، کم‌تر اتفاق افتاده است، و این کتاب به این مهم پرداخته است.

۷۷ - مرگ و زندگی در ابدیت

این کتاب از «ابد» می‌گوید. کسی که چشم بر «ابد» و حق بدوزد، در کشاکش حوادث و ناملازمات، خود را استوار و برقرار می‌بیند. هم‌سویی با «ابد» می‌تواند دنیا را به قدری کوچک نماید که قابل رؤیت باشد و همین معناست که مؤمن را به قدری توانا می‌کند که هیچ امر دنیوی نمی‌تواند او را به زانو درآورد و دار و ندارش را به هیچ انگارد و تنها به حق می‌اندیشد.

هم‌چنین این کتاب از «مرگ» می‌گوید. مرگ، دیدنی است تا شنیدنی؛ اما دیدن مرگ، دیدنی است. برای رسیدن به «ابد» باید از پل «مرگ» گذشت.

۷۸ - اسلام؛ هویت همیشه زنده

این کتاب، تلاشی است برای پاسخ به این پرسش که: چرا الگوی مطلوب اسلامی در سطح کلان جامعه‌ی ما برپا نشده است؟

۷۹ - انسان و جهان زندگی

بیان عملکرد درست انسان در دوره‌های متفاوت زندگی و شیوه‌ی تعامل و تعادل قوا و اداره‌ی منزل و نقش «محبت» در زندگی.

۸۰ - آفرینش انسان و ماتریالیسم

مطالعه بر چیستی انسان و نقد و تحلیل علمی رویکردهای مادی گرایانه در شناخت انسان - به ویژه ماتریالیسم - و نقد نظریه‌ی داروین.

۸۱ - عوالم مینا

شیوه‌ی شناخت حقیقت واژه‌هایی چون عرش، کرسی، لوح، قلم و مانند آن.

۸۲ - هدایت دینی

بازشناسی مکاتب نیست‌انگاری، مادی‌گرایی و الهی و اراییه‌ی طرح درست و بایسته‌ی «هدایت دینی».

۸۳ - الگوهای اندیشه‌ی دینی

تحلیل و نقد سه روش کلامی، فلسفی و عرفانی در دریافت حقایق و ارزیابی موفقیت داعیه‌داران آن‌ها در شناخت هستی.

۸۴ - بایسته‌های دین پژوهی و معناشناسی دین

تبیین طرح کلی و بایسته‌ی دین‌پژوهی و بررسی مبادی مهم دین‌شناسی و علوم پایه‌ی آن.

۸۵ - الرسائل السبع الاعتقادیة

هفت مقاله‌ی اعتقادی در تبیین توحید، فاعلیت حق تعالی، امر بین‌الامرین، لعن پهلوی، متکلمان و بحث‌های خرافی و موهوم آنان، نگاهی اجمالی به دانش‌های ادبی و عقلی، و نیز ادب انسان؛ به زبان عربی.

۸۶ - جلال مخلصان

بررسی زندگی و زمانه‌ی حضرت موسی از دیدگاه قرآن کریم.

۸۷ - نمای رسالت

ویژگی‌های مشترک میان تمامی پیامبران الهی از دیدگاه قرآن کریم

فلسفه و حکمت

۸۸ - حکمت‌نامه‌ی فلسفه

این کتاب در هر یک از حکمت‌های خود به مهم‌ترین بحث‌های مقدمی و مبادی فلسفی می‌پردازد.

هم‌چنین در این کتاب از: اراییه و وصول به حق تعالی، قضا و قدر، جبر و اختیار، فلسفه‌ی کژی‌ها، نظام احسن و درک حقیقت هستی، فاعل طبیعی و علمی و نیز اتحاد عاقل و معقول سخن به میان می‌آید.

۸۹ - معاد جسمانی

رویکرد تازه در اثبات معاد جسمانی و روحانی هماهنگ با دیدگاه قرآن کریم که در ضمن به نقد نظریات عارفان، کلامیان، فلسفیان و به‌ویژه نظریه‌ی جناب محی‌الدین عربی و جناب ملاصدرا می‌پردازد.

۹۰ - معاد جسمانی؛ حقیقتی دینی و فلسفی

تحلیل معاد جسمانی و نقد دیدگاه‌های رایج در تبیین آن و اراییه‌ی نظریه‌ای نو.

۹۱ - خلود دوزخ و آتش و عذاب جاوید

بررسی و تحلیل آرای شماری از اندیشمندان عرفان، فلسفه و کلام که به نفی مسأله‌ی خلود می‌پردازند و تبیین نظریه‌ی درست در این زمینه با رویکردی خردگرا.

۹۲ - فلسفه‌ی نوین

تبیین اصول اندیشه‌ی فلسفی نوظهور پس از مکتب «نوسدرااییان»

که گزاره‌های گوناگونی را با تکیه بر خردگرایی و شهود خردپذیر و نفی اندیشه‌های خردستیز ارایه کرده است.

۹۳- پنج مقاله‌ی حکمی

تأملی بر مفاهیم «آزادی»، «استقلال»، «پیروزی»، «شکست»، «خیر»، «شر»، «ثابتات ازلی» و «اعیان ثابتة».

۹۴- الجسم البسيط وانقساماته

تحلیل و نقد رویکردهای عقلی در شناخت جسم به دو زبان فارسی و عربی.

عرفان پژوهی و اخلاق

۹۵- دانش سلوک معنوی

این کتاب، جامع‌ترین نوشتاری است که عرفان عملی را در ضمن بیش از چهل اصل توضیح می‌دهد و آن را دانش و علم نموده است.

۹۶- سیر سرخ (شرح منازل السائرین در ۱۵ جلد)

شرح، بازنگری و نقد و بازپیرایی کتاب شریف «منازل السائرین» بر اساس عرفان ناب محبوبی و مقایسه‌ی آن با عرفان محبی متن منازل.

۹۷- صحیفه‌ی عشق

شرح معنوی دعای مکارم الاخلاق صحیفه‌ی سجادیه.

۹۸- مقامات عارفان

شرح تفصیلی و گسترده‌ی نمط نهم و دهم «الاشارات والتنبیها» و نقد و ارزیابی داده‌های آن.

۹۹- عرفان و مقامات

شرح عرفانی نمط نهم و دهم «الاشارات والتنبیها» و نقد و بازپیرایی کوتاه و مختصر آن.

۱۰۰- شرح فصوص الحکم (جلد)

این کتاب به توضیح داده‌های کتاب «فصوص الحکم» جناب ابن عربی و شرح قیصری می‌پردازد و با بازپیرایی و بازنگری آن، سعی در تصحیح قضایای اعتقادی و گزاره‌های عرفانی آن دارد و می‌توان آن را دائرةالمعارف و دانش‌نامه‌ای جامع و بی‌نظیر در شناخت عرفان اسلامی و تبیین عرفان شیعی و منبعی مطمئن برای عرفان‌پژوهان و علاقمندان به این دانش دانست.

۱۰۱- معرفت محبوبی و سلوک محبی

این کتاب، بر آن است تا تفاوت‌های سالک محب و عارف محبوب را بیان دارد. نوشتار یاد شده، آداب هم‌نشینی و انس محبان با محبوبان را می‌گوید تا جان محب، نقش محبوب را به خود گیرد و در این مسیر حرکت نماید و چیزهایی را مشاهده و به تدریج باور نماید تا وضوح حق برای او بیش‌تر ملموس گردد. فصل آخر نیز عهده‌دار تبیین یا خاطرنشانی برخی از مسایل است که طبیعت سلوک دانسته می‌شود و کسی که از آن بی‌بهره باشد، در گامی غیر از طریق طبیعی سلوک گام زده و به انحراف رفته است.

۱۰۲- فرهنگ عرفان

این فرهنگ، پاره‌ای از اصطلاحات عرفانی است تا معانی بلند و حقایق طولانی و مضامین رسای این دانش را ارایه دهد.

۱۰۳- گفتارهای عرفانی

این کتاب، دربردارنده‌ی پنج مصاحبه با موضوع عرفان است. در این کتاب، کاستی‌ها و آسیب‌های عرفان نظری و تأثیر آن بر عرفان عملی به بحث گذاشته می‌شود.

۱۰۴- قواعد هفت‌گانه‌ی سلوک الهی

عرفان که به عنوان «عروس علوم» دانسته می‌شود، یکی از رشته‌های تخصصی است که برای آن، اصول و قواعد بسیاری است. این نوشتار برای کسانی به رشته‌ی نگارش درآمده است که می‌خواهند از نحوه‌ی سیر و سلوک الهی و وصول به معرفت حق تعالی آگاهی‌های چندی - اما صائب و درست - داشته باشند و بر لب و مغزای عرفان اطلاع یابند.

۱۰۵- سراب عرفان یا هبای منثور

این کتاب، نقد نقبی است بر دیدگاه برخی از متکلمان که در برابر معرفت الهی و عرفان، سر نزاع دارند و به آنان که مشی عرفانی دارند، حمله می‌برند.

۱۰۶- حکایت عشق

«عشق» یکی از واژه‌هایی است که متأسفانه مسلمین گامی بلند

برای درک و وصول به آن، برنداشته‌اند؛ مفهومی که تبیین و شکوفایی آن می‌تواند جامعه‌ی انسانی را به سلامت دنیوی و سعادت اخروی برساند و به شکوفایی استعدادهای نهفته در درون آدمی بینجامد.

۱۰۷- پندهای رفتاری

موضوع علم اخلاق «نفس» آدمی است؛ البته به اعتبار محتوای صفات و کردار ارادی‌ای که از آن سر می‌زند و به صفت حسن یا قبح متصف می‌شود. موضوع این نوشتار، پندهای اخلاقی‌ای است که به بهبود رفتار آدمی کمک می‌کند و بر عمل و ریاضت و آشنایی فرد به معانی غیبی تأکید دارد و این، هدفی است که در پندهای معنوی این کتاب مورد التفات قرار گرفته است.

۱۰۸- روشنای دنیاداری و دنیامداری

شناخت ناسوت و دنیایی که آدمی در آن زندگی می‌کند، هم از لحاظ کمیت و هم از لحاظ کیفیت، بسیار مهم است. این نوشته، جایگاه مهم دنیا و مغالطه‌های دنیاداری و دنیامداری را به روشنی و در طی روشنهایی چند بیان می‌دارد. کتاب یاد شده، تلاشی است برای روشن نمودن ملاک‌های دنیامداری و تفاوت دنیامداری مذموم با دنیاداری نیکو.

۱۰۹- گوهر بندگی و جوهر دارندگی

موضوع این نوشتار، تبیین شیوه‌ی صحیح و درست بندگی و عبودیت حق تعالی است. این کتاب از حقیقت گوهر بندگی و راه و

رسم دستیابی به آن - که جوهر دارندگی را نتیجه می‌دهد - و از تفاوت
بندگی و طمع‌ورزی می‌گوید.

۱۱۰ - گزاره‌های انسان‌شناسی

کتاب یاد شده، مقدماتی را ارایه می‌دهد که انسان را به وی
می‌شناساند. این کتاب از زندگی انسان و موقعیت وی و چگونگی
منش و روش او برای استحقاق مقام خلافت خبر می‌دهد و درباره‌ی
خلق و خوی آدمی و اراده و نهایت انسان و برخی از راز و رمزهای
جسم و روح او سخن می‌گوید.

۱۱۱ - نسخه‌ی عرفان

بررسی شرح حال و شخصیت عارفان حقیقی و دلخسته‌ای که غزل
عشق را با خط خون بر صحیفه‌ی عالم می‌نگارند.

۱۱۲ - نغمه‌های عرفانی

بیان برخی از حقایق عرفانی با نثر آهنگین و تحلیل شماری از
روایات موجود در کتاب‌های عرفانی.

۱۱۳ - غیب، شب و بیداری

شیوه‌های دسترسی به عوالم غیب و نقش شب و میزان خواب در
این زمینه.

۱۱۴ - عارف و کمال

بررسی چیستی عرفان ناب و آسیب‌ها، چالش‌ها و نحله‌های
منحرفی که آن را تهدید می‌کند و نقد کمال‌خواهی اخلاقیان.

۱۱۵ - چارچوب سیر کمالات

شیوه‌ی صحیح آموزش و پژوهش داده‌های فلسفی و مدیریت
زندگی معنوی و مادی سالکان.

۱۱۶ - دایره‌ی هستی

بررسی سیر نزول و صعود آدمی و عواملی که بشر را به تفاهم
موعود می‌رساند.

۱۱۷ - شرح مصباح الانس (۱۰ جلد)

شرح، نقد و بازپیرایی کتاب «مصباح الانس» و ارایه‌ی مهم‌ترین
اصول «عرفان محبوی» و نقد داده‌های عرفان رایج اهل سنت، که
مبنای این کتاب است.

۱۱۸ - تصحیح التمهید فی شرح قواعد التوحید

تصحیح کتاب «التمهید» همراه با تعلیقه و توضیح برخی از
مشکلات آن.

۱۱۹ - شرح تمهید القواعد (۲ جلد)

شرح، نقد، تحلیل و بازپیرایی کتاب «تمهید القواعد» با رویکردی
حکمی و فلسفی و به‌ویژه نقد دیدگاه «تحریر تمهید القواعد».

علوم سیاسی و حقوق

۱۲۰ - حقوق نوبنیاد (۲ جلد)

جلد نخست «حقوق نوبنیاد» از چیستی «حق»، «فلسفه‌ی حقوق» و
خاستگاه آن می‌گوید و تعریفی نوآور را در این رابطه ارایه می‌دهد. این

کتاب «منشأ حقوق»، مهم‌ترین «مکاتب حقوقی»، و «منابع علم حقوق» را به بحث می‌گذارد و آرای صاحب‌نظران مطرح در این زمینه را برمی‌رسد و نقدهای تازه‌ای بر آن‌ها می‌آورد. رابطه‌ی دانش حقوق و علم اخلاق و جامعه‌شناسی را تبیین می‌کند. هم‌چنین به معناشناسی «عدالت» و «انصاف» می‌پردازد. در بحث عدالت، نحوه‌ی توزیع منابعی چون مالکیت، ثروت و قدرت شرح داده شده است. این کتاب، هم تمامی نظریه‌های مطرح در بحث «عدالت اجتماعی» را دچار کاستی می‌داند و هم اصل این نظریه را در جلد بعد، مردود می‌شمرد. درباره‌ی منبع «عرف» نیز نظریه‌ای دقیق را به میان آورده است. در این میان، آرای دکارت، کانت، اصحاب قرارداد اجتماعی و برخی از نظریه‌های مکتب سکولاریسم و نیز انکارگرایان رجوع به عقل مستقل بشری، خودبنیاد و نیز خرد جمعی را نقد کرده است.

جلد دوم این کتاب، شامل بحث‌های حقوق اساسی، هم‌چون بحث «آزادی»، «حق تعیین سرنوشت»، «مصونیت» و «حکومت» می‌باشد. این کتاب، برای «آزادی» تعریفی نو دارد که در مقام توضیح آن، به نقد دیدگاه‌های رقیب می‌پردازد. از بحث‌های مهم کتاب حاضر، نقد نگاه عرضی غرب به عقاید و باورهای دینی و بیان تفاوت‌ها و ناسازگاری‌های نظریه‌ی «عدالت اجتماعی» با «ولایت شیعی» می‌باشد. این کتاب، بررسی انواع حکومت‌ها و بیان دقیق امتیازات و کاستی‌های ساختار حکومت دموکراسی را در خود دارد. در بحث رابطه‌ی

«جمهور» با «اسلام» نیز نقدهای دقیقی بر دیدگاه‌های مطرح دارد. هم‌چنین ساختار فعلی حکومت «جمهوری اسلامی» و نظریه‌ی «ولایت فقیه» را با نواندیشی‌های فراوان، توضیح می‌دهد.

۱۲۱- آزادی در بند

در این کتاب، سخن از آزادی است. هر یک از بندها و سلول‌های این کتاب، نوعی آزادی و ریشه‌ها و شاخه‌های آن را به بحث می‌گذارد و از آسیب‌ها و آفت‌های آن - که ممکن است از ناحیه‌ی کارگزاران حکومتی بر آزادی وارد شود - می‌گوید.

۱۲۲- انقلاب اسلامی و جمهوری مسلمانان

نظریه‌پردازی در مورد مسایل حکومتی و نحوه‌ی اداره‌ی دولت، در توان یک نفر به تنهایی - که حجم وسیعی از کار و مسئولیت را بر عهده دارد - نیست. این کتاب، درباره‌ی کلان‌ترین مسایل و موضوعات مطرح و پیش آمده در انقلاب اسلامی بحث می‌کند که در واقع، هم به نقد مدیریت کارگزاران نظام می‌پردازد و هم میزان کارآمدی آنان را ارزیابی می‌نماید.

۱۲۳- راهبردهای کلان نظام اسلامی

این کتاب، مهم‌ترین مسایل مربوط به انقلاب اسلامی را به بحث می‌گذارد؛ مانند: پاداش مضاعف مجاهدان انقلاب که در راه آرمان‌های انقلاب اسلامی سختی‌های بسیاری را بر خود هموار نموده‌اند. ورودی، خروجی و نتیجه‌ی انقلاب اسلامی و نیز کارنامه‌ی آن، پاداش

طهارت روح برای کسانی که روحیه‌ی انقلابی خود را در دوران سازندگی، اصلاحات و بعد از آن حفظ نموده‌اند و آرمان‌های اولی انقلاب را فراموش ننموده یا از آن به انحراف نگراییده‌اند.

۱۲۴- تدبیرهای سیاسی

این کتاب، دارای چهار تدبیر است: تبیین زندگی سیاسی مرحوم صدرالمتألهین؛ معرفت حقیقی حق، ولایت، و داشتن قدرت ظاهری و باطنی با حضور فعال و مؤثر در جهان به واسطه‌ی علم و تکنولوژی با ظهور ایمان و اقتدار روحی؛ لزوم پیرایه‌زدایی فوری از فرهنگ دینی برای تحقق کارآمدی نظام جمهوری اسلامی، و اطاعت‌پذیری محبانه نسبت به صاحبان ولایت.

۱۲۵- حج؛ ابراهیمی یا سازمانی؟

این کتاب هم از بعضی اسرار معنوی حج و عبادات می‌گوید و هم بعضی از کاستی‌هایی را که به سازمان متولی این امر مهم اسلامی وارد است، تا تفاوت میان حج ابراهیمی با حج سازمانی و تشریفاتی نمایان گردد.

۱۲۶- فرهنگ شریعت و ناسوت طبیعت

این کتاب، دربردارنده‌ی پنج نشست از سال‌های ۱۳۸۶ تا ۱۳۸۸ است که در دیدار با برخی از مسئولان ارگان‌های فرهنگی انجام گرفته است.

۱۲۷- چرایی و چگونگی انقلاب اسلامی

بررسی عواملی که سبب شده است شیعه دارای حکومتی منسجم

نباشد و تبیین نقش تفکر شیعی در پیدایش و پیروزی انقلاب و شناخت آسیب‌ها و چالش‌های پیش روی آن و شیوه‌ی گذار از آن.

۱۲۸- نظام سلطه

کاوشی در شناسایی چهره‌های گوناگون و متفاوت نظام سلطه - اعم از سلطه‌ی فرهنگی، اقتصادی و نظامی - و آرایه‌ی راهکارهای مقابله با آن.

۱۲۹- تاریخ همیشه زنده

تأملی خردگرایانه بر چرستی تاریخ و تحلیل حادثه‌ی سقیفه و حوادث پی‌آمد آن.

۱۳۰- رهبران شیعه در عصر غیبت

بررسی طرح‌های وحدت شیعه و اهل سنت، راه شناخت رهبران راستین و ویژگی‌های آنان در عصر غیبت.

۱۳۱- انقلاب اسلامی؛ چالش‌ها و طرح‌ها

شناخت آسیب‌هایی که انقلاب با آن رو به‌روست و طرح‌هایی برای گذار از آن.

۱۳۲- نظرگاه‌های سیاسی

بررسی حقانیت، مشروعیت و کارآمدی نظام انقلاب اسلامی و عامل‌های تأثیرگذار و پیدایش آن و شیوه‌ی گذار از بحران‌های پیش روی انقلاب؛ به‌ویژه عوامل دین‌گریزی جوانان.

۱۳۳- خمس الرسائل السياسيّة

جایگاه و نقش عالمان دینی در انقلاب اسلامی و ضرورت زهد و

ترهّد آنان و تمسّک به اصل اتحاد. این کتاب به زبان عربی است.

۱۳۴- انقلاب فرهنگی

بررسی چیستی و ویژگی‌های انقلاب فرهنگی و شیوه‌ی کارآمدی و نهادینه سازی آن در جامعه‌ی ایران.

۱۳۵- برگی از آسیب‌شناسی انقلاب اسلامی

برگی از تاریخ شکوهمند انقلاب اسلامی و بررسی آسیب‌هایی که آن را در اوایل دهه‌ی شصت تهدید می‌کرد.

۱۳۶- مدینه‌ی فاضله یا جنگل مدرن

شناسایی طراحان سیستم‌های اجتماعی و سنت‌های حاکم بر جامعه و بررسی ویژگی‌های جوامع بسته و باز یا دنیای مدرنیته و مدینه‌ی فاضله.

۱۳۷- روش حضرات معصومین (علیهم‌السلام) و حرکت‌های انقلابی

بازشناسی رویکرد حضرات معصومین (علیهم‌السلام) به قیام‌های سیاسی زمان خود و ارزیابی قیام امام خمینی (ره) با نگاه به داده‌های آن.

جامعه‌شناسی و اقتصاد

۱۳۸- جامعه‌شناسی عالمان دینی

کتاب حاضر، نخست شناسه‌ی «جامعه» را با تعریفی نو می‌آورد و به نقد تعریف‌های گزارش‌گرا، تاریخ‌گرا، رابطه‌گرا و اندیشه‌محور می‌پردازد. هم‌چنین شاخص‌های زنده بودن، پویایی، رشد، سلامت و فساد «جامعه» را توضیح می‌دهد و دیریابی شاخص سلامت جامعه را

از معضلات جوامع می‌داند. بحث «هویت جامعه»، دین‌مداری و ولایت‌محوری را داخل در هویت ایرانیان می‌شمرد و این امر را زمینه‌ی ورود به جامعه‌شناسی روحانیان قرار می‌دهد که مهم‌ترین کارویژه‌ی آنان تولید «علم دینی» است. برای همین است که چیستی علم دینی را به بحث می‌گذارد و در رویکردی نواندیشانه، تفاوت‌های علم دینی با «فن دینی» و مغالطات آن را برمی‌رسد. هم‌چنین نحوه‌ی صدور فرهنگ ولایی را در بستر مشترکات و تمایزات تفکر سستی و جدید در عصر حاضر که عصر دین‌گریزی، ولی علم‌محوری و معنویت‌گرایی است، در فصلی مستقل تحقیق می‌نماید و نسبت به شکارچیان انسان، قتلگاه جنگ نرم، گیوتین مدیریت علمی و تله‌ی مرگ تبدیل شریعت به معنویت، بیدارباش می‌دهد.

۱۳۹- اقتصاد حوزه‌های علمی و شهریه‌ی دانش‌پژوهان دینی

این کتاب از نظام اقتصادی و وجوهای دینی و از شهریه‌ی روحانیان گرامی می‌گوید. روحانیان چهره‌های نصرت دین می‌باشند که نقد سالم عملکرد آنان، حمایت از دیانت می‌باشد. کتاب حاضر، هم از منابع درآمدی روحانیت می‌گوید و هم از نظام هزینه‌ای حاکم بر آنان. در فصل نخست، سختی مضاعف اجتهاد و تولید علم دینی و ضرورت تأمین شهریه‌ی عالمان دینی تبیین گردیده و بر لزوم استقلال مالی عالمان دینی به عنوان ضامن بقای مکتب تشیع تأکید شده است. در فصل دوم، علل احتمالی نابسامانی مالی حوزه‌ها بررسی شده است و فراوانی مؤسسه‌های مصرفی و ناکارآمد حوزوی مورد انتقاد

قرار گرفته است. برای ساماندهی اقتصاد حوزه‌ها نیز طرح «مشارکت فراگیر اقتصادی» ارایه شده است. مشکلات موجود سبک زندگی طلبگی نیز در فصلی مستقل آمده است.

۱۴۰- گذرها و گریزهای جامعه

این کتاب از دیدهای خود از دانشگاه «جامعه» و «مردم» سخن می‌گوید. کتاب یاد شده، بر دو بخش کلی می‌باشد: بخش نخست از گذرهای جامعه می‌گوید و شرایط رهبری و بایسته‌های زمامداری را به تفصیل توضیح می‌دهد و از بدترین آسیب حکومت‌های مذهبی و نیز چگونگی زندگی در شرایط زمان غیبت سخن به میان می‌آورد. بخش دوم گریزهای جامعه را طرح می‌کند.

۱۴۱- آسیب‌های اجتماعی

شناسایی انواع آسیب‌های عمده‌ای که اخلاق فردی و جمعی هر جامعه را تهدید می‌کند؛ مانند: شراب، مواد مخدر، موسیقی حرام، رقص و قمار؛ با تأکید بر ضرورت شناخت تباهی‌ها برای عالمان و متولیان امور دینی.

۱۴۲- دردمندی و مشکلات اجتماعی

شیوه‌ی چاره‌جویی چالش‌ها و نمایه‌ای از بایسته‌های گشایش معضلات جامعه و حوزه‌های علمی.

۱۴۳- گفت‌وگوهای اجتماعی

مجموعه‌ی بیست و یک مصاحبه با حضرت آیت‌الله العظمی نکهونام (مدّ ظلّه العالی) که در مسیر طراحی کارکردهای بایسته‌ی اجتماع

و رهنمون به مراکز فکری و تأثیرگذار بر سیاست‌های کلان و خُرد اجتماعی است.

۱۴۴- گفت‌وگوهای صمیمی

تبیین چگونگی زیست معنوی و مادی و شناخت آسیب‌های خانوادگی و اجتماعی تا دیدن اموری غیبی، چون جن، فرشته و

۱۴۵- اصول و قواعد تعبیر خواب

تلاش برای قاعده‌مند ساختن دانش تعبیر خواب و آموزشی نمودن آن، که فقط جلد نخست آن به چاپ رسیده است و جلد‌های دیگر آن، شرح تفصیلی و تعبیر تطبیقی بیش از پنج‌هزار کلیدواژه را در بر دارد.

۱۴۶- زنجیره‌ی برابری و سلسله‌ی ستم‌گری

موضوع این کتاب، عدالت و برابری است که به بررسی راهکارهای حصول و تحقق آن، با دوری از هرگونه ظلم و ستم می‌پردازد.

۱۴۷- اقتصاد سالم، اقتصاد بیمار

کتاب حاضر با نگاه ویژه به جامعه‌ی ایران و اوضاع اقتصادی آن در دوران پس از پیروزی انقلاب اسلامی، به بررسی و تحقیق در عواملی می‌پردازد که می‌تواند باعث رکود در اقتصاد ایران گردد و راه برون‌رفت از آن را پیشنهاد می‌دهد.

در این کتاب، نفوذ دزدانی آبرومند و متشخص در بدنه‌ی تصمیم‌گیری کشور که بودجه‌ی بیت‌المال را در دست دارند و آن را به نفع خود و با پول‌شویی و رانت‌خواری برمی‌دارند، نفوذ

تروریست‌های اقتصادی در میان کارگزاران و ایجاد کارتل‌های مالی، حاکمیت فرهنگ پول‌محوری، شیوع رباخواری، رسوخ فرهنگ راحت‌طلبی و فرار از کار دشوار، بی‌علاقگی به کار، چند شغلی بودن نیروی انسانی، شغل‌های کاذب و ارزش دانستن فقر و ناداری و ترویج فرهنگ گداصفتی، از عوامل رکود اقتصادی جامعه‌ی ایران دانسته شده است.

زن و زندگی

۱۴۸- زن؛ مظلوم همیشگی تاریخ (جلد ۴)

ساختار کلی شناخت زن در تمام زمینه‌های موجود فردی و اجتماعی و بررسی متون دینی و تحلیل فقهی و عقلی روایات وارده در شناخت شخصیت زنان و احکام دینی آنان و نحوه‌ی حضور بایسته‌ی آنان در اجتماع و نقد و بررسی دیدگاه مدرنیته و فمینیسم و نظرگاه‌های سنتی به شخصیت زن.

۱۴۹- زن؛ پردیس زیبایی و تربیت

این کتاب بر آن است تا برخی از مسایل مربوط به زنان را به‌گونه‌ای آزاد و با نگاه فلسفی به ذات زنانه به همراه روان‌کاوی آنان به دست دهد. نوشتار یاد شده، درباره‌ی زن سخن بسیار گفته شده و این موجود حادثه‌آفرین از جهات مختلفی مورد توجه قرار داده است، که هر یک از آن جهات توانسته است بخشی از علوم مختلف را به خود مشغول نماید.

این نوشتار از خصوصیات زن و مرد سخن می‌گوید و سرنوشت فلسفی آنان را بیان می‌دارد و اساس زندگی آنان را با تمام تلخی‌ها و شیرینی‌های آن، بازگو می‌کند.

بخش پایانی این کتاب، نکاتی مهم در باب روش «تربیت کودک» است.

۱۵۰- همسران و کارایی مدیران

این کتاب، نحوه‌ی مدیریت در نظام دینی اسلام را طرح بحث می‌کند و برخی از اصول مدیریت، به‌ویژه در حوزه‌ی آموزش و پرورش را تبیین می‌سازد.

۱۵۱- زندگی؛ عشق یا قانون

مرزهای اذن شوهر برای زن در پرتو قانون، با آن‌چه «عشق» بدان حکم می‌راند، تفاوت دارد و این کتاب می‌خواهد هم مرزهای قانونی اذن شوهر برای همسر را تبیین نماید و هم از کیمیای عشق غفلت نوزد و تأثیر آن را بر زندگی همسران بازگو کند. هم‌چنین بررسی ریشه‌ی مشکلات جامعه‌ی زنان و آرایه‌ی طرحی جدید برای ورزش زنان و حضور آنان در استادیوم‌ها از موضوعاتی است که این کتاب، به اختصار از آن یاد می‌نماید.

۱۵۲- کتاب زن (جلد ۲۰)

این طرح، بررسی نظرگاه‌های تمام اندیشمندانی را که به نوعی راجع به شخصیت زن سخن گفته یا قلم زده‌اند، بر عهده دارد و به نقد

روی کردهای سنتی و مدرن در شناخت شخصیت زنان و نحوه‌ی حضور آنان در خانه و جامعه می‌پردازد و می‌توان آن را دانش‌نامه‌ای جامع در شناخت شخصیت زن دانست. هم‌چنین با روی‌کردی خردگرایانه، تحلیل کاملی از شبهاتی که در این زمینه بر متون دینی وارد می‌شود را ارائه می‌کند.

۱۵۳- نابسامانی در پوشش دین‌داری

متن یک تئاتر که برخی از شبهات اعتقادی و ناهنجاری‌های اجتماعی را در قالب نمایش‌نامه خاطرنشان می‌سازد.

۱۵۴- شگفتی‌های تن‌درستی و روح‌افزایی

این سخن که: «روح سالم در بدن سالم است» از امور واقعی است. این گزاره در کتاب یادشده با برشمردن نمونه‌های بسیاری ثابت می‌شود. کتاب حاضر، انواع خوراک‌هایی را که به بدن و روح انسان وارد می‌شود، برمی‌رسد و به نقش خواب در ورود به عوالم غیبی و دست‌یابی به باطن عالم اشاره می‌کند. هم‌چنین برخی از بایسته‌های خواب و خوابیدن را یادآور می‌شود.

۱۵۵- چشمه چشمه زندگی

بیش از چهارصد نکته‌ی تازه‌ی علمی، عرفانی، فلسفی، روان‌شناسی، جامعه‌شناسی، پزشکی و طب، که دوره‌ای کامل از معارف و مسایل مرتبط با زندگی فردی و زناشویی را در بردارد.

۱۵۶- چگونه زیستن، چگونه مردن؟

زندگی یک علم است که اگر کسی آن را نداند، نه حیات سالمی

خواهد داشت و نه مرگ خوشایندی. این کتاب قاعده‌ی چگونه زیستن و چگونه مردن را توضیح می‌دهد.

حوزه‌های علمی و تبلیغ دینی

۱۵۷- سیمای طلبگی

این کتاب، دغدغه‌ی حل مشکلات حوزوی را دارد و بیش‌تر به نحوه‌ی تحصیل در حوزه‌ی علمی قم می‌پردازد و برخی از نقاط قوت و نیز آسیب‌هایی را که متوجه آن است، به‌ویژه در زمینه‌ی استادمحوری، طرح هجرت و نحوه‌ی تحصیل در دوره‌ی خارج، به شکلی بدیع و با دیده‌ای کارشناسانه برمی‌شمرد.

۱۵۸- صفانوشته حوزویان

این کتاب به بررسی هست‌ها، نیست‌ها، باید‌ها و نبایدهای روحانیت شیعه و عالمان دینی می‌پردازد که میراث‌دار فرهنگ اهل بیت علیهم‌السلام می‌باشند. این کتاب، بر آن است تا در شناسایی این میراث‌داران اندیشه‌های نبوی و ولوی، راهی گشوده و اندکی از غبار مهجوریت آنان کاسته باشد و راهنمایی برای طلاب جوانی باشد که با صفا و معنویت خاصی و خام، قدم در این وادی پر مهر می‌گذارند.

۱۵۹- آزاداندیشی حوزویان و استبداد طاغوتیان

این کتاب به یکی از ویژگی‌های حوزه‌های علمی و عالمان اصیل آن اشاره دارد، که همان «آزاد اندیشی» است؛ برخلاف بسیاری از کشورها که آزادی در آن آزاد نیست و در این کشورها هیچ فرد آزادی

چنان آزاد نیست که هرچه را فهمیده و یافته است، بیان دارد؛ مگر آن که بخواهد به اساس خود حمله ور شود.

۱۶۰ - چشم انداز عالمان دینی

این کتاب، مراتب توحید و کمال آدمی و سیرهای سه گانه‌ی وی (یعنی سیر نفسی، قلبی و روحی) و تبیین ویژگی‌های آن و نیازهای امروز طلاب حوزه‌های علمی را تشریح می‌نماید.

۱۶۱ - حجره‌های معنوی

محور بحث در این کتاب، نحوه‌ی سلوک طلبگی و ارزش آن، بر اساس آیات قرآن کریم است. این کتاب می‌گوید: ورود به «وادی طوی» مآل و غایت طلبگی است؛ چرا که با ورود به این وادی است که طلبه از دانشیان دیگر رشته‌ها ممتاز می‌گردد و به خانه‌ی امام صادق (علیه السلام) وارد می‌شود و دست مولا، آقا امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) را بر سر خود احساس می‌کند.

کتاب یاد شده، نظام طلبگی را به‌خوبی تبیین می‌کند و روح آن را بیان می‌دارد و مراحل مختلفش را به ترتیب برمی‌شمرد.

۱۶۲ - دانش اندوزی و خشونت‌ورزی

مجموعه‌ی مصاحبه‌های استاد فرزانه حضرت آیت الله العظمی نکو نام (مد ظله العالی) که مسیر بایسته‌ی دانش‌اندوزی در حوزه‌های علمی را طراحی و ترسیم می‌کند.

۱۶۳ - طلبگی و تعهد کاری

بررسی برخی از مؤلفه‌های درستی و کمال هر کار، با نگاه ویژه به

حوزه‌های علمی، تبیین بایسته‌های تحصیل در حوزه‌های علمی و تعهد کاری طلاب و تأکید بر این نکته که طلبه باید به مهم‌ترین و لازم‌ترین کار و مسؤولیت خود بپردازد؛ نه به کاری مهم و حتی لازم.

۱۶۴ - اصول و قواعد تبلیغ دینی

این کتاب، به تبیین ۳۵ اصل از اصول تبلیغ دینی می‌پردازد و برخی از بایسته‌ها و آسیب‌های تبلیغ دین در عصر حاضر را بر می‌رسد.

۱۶۵ - پیام‌رسانی دینی

این کتاب از جدی‌ترین آسیب‌های تبلیغ دینی می‌گوید و شیوه‌ی پیام‌آوری مبلغان گران‌قدر دین را به محک نقد و به عیار ارزش می‌گذارد تا بلکه تبلیغ دینی راه شایسته‌ی خود را بیابد و دست‌کم کاستی‌هایی را که از آن رنج می‌برد، بشناسد.

۱۶۶ - دانش علم‌جویی

این کتاب بر آن است تا شیوه‌ی آموزش و تحصیل را آموزش دهد و بایسته‌ها و آسیب‌های نظام آموزشی موجود را دانشی سازد.

۱۶۷ - روحانیت و رهبری

ارایه‌ی طرحی جامع در سازمان‌دهی نظام روحانیت.

۱۶۸ - عالمان دینی و ساده‌زیستی

یادآوری لزوم ساده‌زیستی برای روحانیت شیعه و پرهیز از عافیت‌خواهی و دنیاطلبی.

۱۶۹ - علمای راستین؛ رهروان پیامبران

اصول و راه و رسم طلبگی و شیوه‌های دانش‌اندوزی در حوزه‌های علمی.

۱۷۰ - حوزه؛ چالش‌ها و طرح‌ها

بررسی کاستی‌های حوزه‌های علمی و آرایه‌ی طرح‌هایی برای برطرف‌سازی آن.

خاطرات و زندگی‌خودنوشت

۱۷۱ - حضور حاضر و غایب

شرحی کوتاه از زندگی و شخصیت بیش از یکصد و پنجاه چهره از اساتید معنوی یا علمی حضرت آیت‌الله العظمی نکونام (مدّ ظلّه العالی) که برخی از آنان از آئینه‌داران ملک و ملکوت و چهره‌های گویای حضرت حق بوده‌اند.

۱۷۲ - حضور دلبران

تشریح زندگی، اساتید، تألیفات، تدریس و برنامه‌های تبلیغی و مبارزات حضرت آیت‌الله العظمی نکونام (مدّ ظلّه العالی) در مصاحبه با صدا و سیما و مرکز اسناد انقلاب اسلامی.

۱۷۳ - شمع زندگی

شمع‌نوشته‌های این کتاب، خاطراتی است از روزهای زندگی حضرت آیت‌الله العظمی نکونام (مدّ ظلّه العالی) که برخی از ویژگی‌های معظم‌له و بعضی از برنامه‌ها و افکار ایشان را بیان می‌دارد.

۱۷۴ - شب، خلوت و آذرخش سکوت

تبیین برخی از فرازهای زندگی حضرت آیت‌الله العظمی نکونام (مدّ ظلّه العالی). فرازهایی که جبر برآمده از ناسوت یا «سرّالقدر» است. هم‌چنین از آزادی گفته می‌شود، اما آزادی به سکوت، و چه فریادی بلندتر از «خلوت» و چه آذرخشی برنده‌تر از «سکوت»؟!

۱۷۵ - دو میعادگاه عشق

بازخوانی برگی از تاریخ زندگی حضرت استاد که برای ثبت در حافظه‌ی تاریخ و قضاوت وجدان‌های آگاه نگاشته شده است.

۱۷۶ - خاطره؛ نقشی بر چهره‌ی ذهن

خاطراتی از شیوه‌ی سیر و سلوک استاد در دوران کودکی.

۱۷۷ - مگوهای گویا

در سرمای سرد پاییز ۸۹، پیوست گریزها و گذارها در پی واکنش‌ها به انتشار بیش از یکصد جلد از آثار حضرت آیت‌الله نکونام (مدّ ظلّه العالی) در مراکز علمی و سیاسی، کتاب مگوهای گویا انجام پذیرفته است.

ادبیات، شعر و موسیقی

۱۷۸ - آموزش مقامات موسیقی ایرانی

آموزش دستگاه‌ها و مقامات موسیقی ایرانی؛ مانند: افشاری، دشتی، ابوعطا، همایون، بیات ترک و... که متنی قابل تدریس و آموزش در این زمینه می‌باشد.

۱۷۹- کلیات دیوان نکو (جلد ۱۲)

مجموعه اشعار در قالب‌های متفاوت شعری که عرفان محبوبان را به زبان شعر بیان می‌دارد. این دیوان، از گسترده‌ترین دیوان‌های شعری ادب فارسی می‌باشد. برخی مثنوی‌های بلند آن، از عالی‌ترین اشعار ادب فارسی است.

۱۸۰- محبوبان و محبان

توضیح و شرح برخی از غزل‌های دیوان کلیات نکو و مقایسه میان عرفان محبوبان و عرفان مطرح در دیوان خواجه حافظ شیرازی.

۱۸۱- محبوب عشق

توضیح عشق و مراحل متفاوت آن با استناد به برخی از اشعار کلیات دیوان نکو.

۱۸۲- دیوان عشق و معرفت (جلد ۳)

دفتر شعر در قالب غزل.

۱۸۳- نقد صافی (جلد ۳)

نقد اشعار و عرفان حافظ در قالب غزل.

۱۸۴- دیوان ولایت

مجموع اشعار در مدح حضرات چهارده معصوم علیهم‌السلام

۱۸۵- نفیر عشق

بررسی ویژگی‌های اشعار حضرت آیت‌الله العظمی نکهونام (مدّ ظلّه العالی) به قلم معظم‌له و عمده‌ترین مباحث معرفتی در مجموعه‌های

شعری ایشان و تحلیل برخی از نقدهایی که بر دیوان‌های عرفانی وارد است.

۱۸۶- ساخت شعر

بحث از انواع قافیه و عروض در شعر فارسی

۱۸۷- سوز و ساز

۱۸۸- راز و ناز

۱۸۹- خون دل

۱۹۰- قرب یار

۱۹۱- نوای اهل دل

۱۹۲- عنقای مهر

۱۹۳- فنای چهره

۱۹۴- هیمنان عشق

۱۹۵- درد هجران

۱۹۶- زلف آشفته

۱۹۷- حیرت ذات

۱۹۸- قصه‌ی گیسو

۱۹۹- خم ابرو

۲۰۰- دیار پرگار

۲۰۱- صبح نمود

۲۰۲- تیغ تقدیر

- ۲۰۳- گرداب توهم
 ۲۰۴- نگین هستی
 ۲۰۵- تمثال حق
 ۲۰۶- صاحب سلونی
 ۲۰۷- شام غربت
 ۲۰۸- عطر ختام
 ۲۰۹- شمع جمع
 ۲۱۰- جولان خیال
 ۲۱۱- چشم امید
 ۲۱۲- چشمه‌ی لطف
 ۲۱۳- دل پرچاک
 ۲۱۴- رونق گل
 ۲۱۵- رقص شمشیر
 ۲۱۶- دامن دهر
 ۲۱۷- نور و سرور
 ۲۱۸- چشم نگاه
 ۲۱۹- لطف قرار
 ۲۲۰- طبیعت رام
 ۲۲۱- دیار بی‌نشان
 ۲۲۲- مکافات عشق

- ۲۲۳- ناز معشوق
 ۲۲۴- شاهد تنهایی
 ۲۲۵- یار یار
 ۲۲۶- دم دل
 ۲۲۷- شور شیدا
 ۲۲۸- مست و خمار
 ۲۲۹- صفای دل
 ۲۳۰- گنج بی‌مکان
 ۲۳۱- هوای یار
 ۲۳۲- محضر ذات
 ۲۳۳- چهره چهره
 ۲۳۴- عاشق چالاک
 ۲۳۵- دولت تنهایی
 ۲۳۶- طغیان هوس
 ۲۳۷- خیمه‌ی بقا
 ۲۳۸- صاحب‌خانه
 ۲۳۹- ظهور پاک
 ۲۴۰- طعمه‌ی طمع
 ۲۴۱- افتاده‌ی گیسو
 ۲۴۲- دف مرگ

۲۴۳- قد پندار

۲۴۴- کلبه‌ای در راه

۲۴۵- نرگس مست

۲۴۶- وحدت مستانه

۲۴۷- قرب غربت

۲۴۸- جنگ آب

۲۴۹- آتش قهر

۲۵۰- تمنای وصال

۲۵۱- هیاهو

۲۵۲- حریف معرکه

۲۵۳- کاشانه‌ی امید

۲۵۴- بلاپیشه

۲۵۵- میثاق

و ...

